

Evaluation of the application of grounded theory methodology principles in Persian urban planning and design research

Bahador Zamani¹ - Department of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Ehsan Babaei Salanghooch - Department of Urban Planning, Faculty of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

Received: 18 December 2022 Accepted: 13 May 2023

Highlights

- High-quality grounded theory methodology (GTM) research in urban planning and design requires a deep understanding of GTM's nature, versions, characteristics, and core principles.
- Lack of adherence to all GTM principles can hinder the primary goal of GTM: theory generation.
- Many GTM studies reviewed in this paper could have applied a more accurate version of GTM.
- GTM research in urban planning and design should clearly present evidence of key actions taken during data collection and analysis.

Extended abstract

Introduction:

In recent years, grounded theory methodology (GTM) has become more prevalent in research fields related to the built environment, especially urban planning and design. However, a lack of thorough understanding of GTM's foundational principles and versions has often led to research with eclectic interpretations of GTM, sometimes diverging from GTM's fundamental aims and processes. This study systematically evaluates GTM-based research in urban planning and design, aiming to understand the adherence to GTM's essential principles within these studies and to provide recommendations for future research.

Theoretical Framework:

GTM has evolved significantly since its inception by Glaser and Strauss, with various adaptations. Early on, Leonard Schatzman's development of dimensional analysis marked a significant shift (Schatzman 1991). Kathy Charmaz, a student of both founders, advanced constructivist grounded theory. Adele Clarke, another prominent figure in GTM's development, integrated Strauss's social worlds and arenas framework with situational analysis (Clarke 2005; Clarke et al. 2018). Numerous other adaptations have since emerged, including critical realist GTM (Oliver 2011), transformational GTM (Redman-MacLaren and Mills 2015), multi-grounded theory (Goldkuhl and Cronholm 2010), and feminist GTM (Wuest 1995). Despite these variations, GTM's core principles remain central across adaptations, including simultaneous data collection and analysis, data coding, constant comparison, theoretical sampling, theoretical saturation, memo writing, and integrating the theoretical framework within existing literature (Charmaz 2014; Corbin and Strauss 2014).

Methodology

This study conducted a systematic review across Persian-language scientific databases, including the Jihad Daneshgahi Scientific Information Center, the Comprehensive Humanities Portal, and Noor Specialized Journals, encompassing a broad range of fields like art, architecture, and social sciences. The search yielded 834 articles, of which duplicate and non-peer-reviewed articles were excluded. Studies were further narrowed down to those authored by urban planning professionals or featuring urban planning participants, specifically employing GTM as the sole research method or methodology. Articles from other disciplines, such as architecture and tourism, were excluded. Inclusion criteria focused on Persian-language articles published between 1967 (the year GTM was introduced) and 2020, specifically on urban design and planning and explicitly using GTM.

¹ Corresponding author: b.zamani@aui.ac.ir

Descriptive characteristics, including author(s), publication year, purpose, data collection methods, applied GTM version, and role of GTM in the research, were extracted for analysis. This assessment was based on the quality guideline by Hutchinson et al. (2011).

Results:

Out of the reviewed studies, 32 (73%) justified their use of GTM. GTM's role varied:

- 1 study (2%) described GTM as a methodology
 - 32 studies (73%) as a method
 - 12 studies (29%) as an approach
 - 5 studies (11%) as an approach (repeated category)
 - 2 studies (5%) as a data analysis tool
- Four studies (11%) referenced GTM without specifying its methodological role.

Regarding GTM versions used:

- 8 studies (18%) did not specify a version
- 29 studies (66%) used the Strauss and Corbin version
- 2 studies (5%) used Charmaz's constructivist version
- 1 study (2%) referenced Glaser's approach
- 1 study (2%) referenced Clarke's situational analysis
- 3 studies (7%) used a combination of versions.

In terms of adherence to GTM principles, studies showed varied application levels. Only one study applied all seven GTM principles. Other studies used between one to six principles, with one study applying none. For outcomes:

- 7 studies (16%) achieved theory generation
- 6 studies (14%) presented descriptive themes and narratives
- 29 studies (67%) used diagrams or models
- 1 study (2%) presented a conceptual framework
- 1 study (2%) reported a paradigm model.

Overall, this evaluation indicated that while GTM is increasingly used in urban planning and design research, many studies have not fully applied GTM's principles. Consequently, their outputs often consist of descriptive themes or diagrams rather than theoretical contributions. Some studies applied only select GTM techniques, such as coding, without employing processes like theoretical sampling and constant comparison, limiting them to descriptive results rather than theory building.

Conclusion:

This study's findings indicate that to improve GTM research quality in urban planning and design, researchers must thoroughly understand GTM's nature, versions, and core principles. A deep comprehension of different GTM versions allows for selecting the most suitable approach for the research's goals and objectives, ensuring robust theory generation.

Keywords:

Grounded Theory Methodology, Urban Planning, Urban Design, Systematic Review

Citation: Zamani, B., Babaei Salanghooch, E. (2024). Evaluation of the application of grounded theory methodology principles in Persian urban planning and design research, *Motaleate Shahri*, 13(52), 17–32. <https://doi.org/10.22034/urbs.2023.62693>.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ارزیابی کاربست اصول روش نظریه زمینه‌ای در پژوهش‌های فارسی‌زبان برنامه‌ریزی و طراحی شهری

بهادر زمانی^۱ - دانشیار، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.
احسان بابائی سالانچوج - دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، دانشکده شهرسازی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۲۷ آذر ۱۴۰۱ تاریخ پذیرش: ۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۲

چکیده

در سال‌های اخیر استفاده از روش نظریه زمینه‌ای در نظام‌های علمی مرتبط با محیط ساخته شده و به طور خاص طراحی و برنامه‌ریزی شهری افزایش یافته است. از طرفی، عدم توجه کافی پژوهشگران به مبانی و ملاحظات روش‌شناختی نظریه زمینه‌ای و خوانش‌های آن، گاهی به گونه‌ای از روش‌شناسی با خوانش‌های التقاطی منجر شده که فاقد و ناقص ماهیت روش نظریه زمینه‌ای و ملاحظات اولیه خوانش مورد نظر از آن بوده است. با این وجود، بررسی و ارزیابی کیفیت این‌گونه پژوهش‌ها در نظام‌های علمی مرتبط با محیط ساخته شده و به طور خاص طراحی و برنامه‌ریزی شهری کمتر انجام شده است. از این رو هدف مطالعه حاضر، ارزیابی نظام‌مند مطالعه‌های انجام شده با استفاده از روش نظریه زمینه‌ای در برنامه‌ریزی و طراحی شهری به منظور شناخت استفاده اصولی از این روش در این عرصه از دانش و ارائه پیشنهاداتی برای کاربردهای آتی است. در این راستا انتخاب پژوهش‌های مورد بررسی با جست و جوی نظام‌مند مقالات منتشر شده در پایگاه‌های معتبر علمی فارسی‌زبان با استفاده از روش مرور نظام‌مند انجام شده است. پس از غربالگری مطالعات موجود بر اساس معیارهای مشخص شده، ۴۴ مطالعه منتشر شده تا سال ۱۳۹۹ انتخاب و بر اساس معیارهای ارزیابی روش نظریه زمینه‌ای مورد ارزیابی قرار گرفتند. نتایج ارزیابی روش‌شناختی پژوهش‌های انجام شده مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای نشان داد با وجود اقبال فزاینده به استفاده از این روش در مطالعات حوزه برنامه‌ریزی و طراحی شهری، بسیاری از این پژوهش‌ها در کاربست کامل و دقیق اصول و مراحل روش نظریه زمینه‌ای و خوانش‌های آن ناموفق بوده‌اند و نتیجه آنها به جای نظریه به عنوان دستاورد مورد انتظار از کاربست این روش به صورت دیالگ، مدل و چارچوب مفهومی تنزل پیدا کرده است. همچنین نتایج بررسی حاضر نشان داد بهره‌گیری صرف برخی پژوهش‌ها از مجموعه‌ای از تکنیک‌های روش نظریه زمینه‌ای مانند کدگذاری و یا نگارش یادداشت‌های تحلیلی و غفلت از فرایندهای مهمی از قبیل نمونه‌گیری نظری، مقایسه مستمر و تحلیل عمیق مقوله‌ها موجب شده تا این مطالعه‌ها از عرصه توصیف فراتر نرفته و ضمن اکتفا به ارائه تم‌ها و روایت‌های تشریحی، کمتر به تولید نظریه به عنوان هدف روش نظریه زمینه‌ای دست یابند. بر اساس یافته‌های این مقاله، ارتقای کیفیت پژوهش‌های مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای در حوزه برنامه‌ریزی و طراحی شهری نیازمند شناخت صحیح پژوهشگران از ماهیت، ویژگی‌ها و اصول نظریه زمینه‌ای و آگاهی عمیق از خوانش‌های این روش و تفاوت‌های آنها به منظور تناسب‌سنجی و توجیه انتخاب خوانش مناسب بر اساس اهداف و ویژگی‌های پژوهش است.

واژگان کلیدی: روش نظریه زمینه‌ای، برنامه‌ریزی شهری، طراحی شهری، مرور نظام‌مند.

نکات برجسته

- درک عمیق ماهیت، خوانش‌ها، ویژگی‌ها و اصول روش نظریه زمینه‌ای برای ارتقای کیفیت پژوهش‌های مبتنی بر این روش ضرورت دارد.
- عدم توجه و کاربست همه اصول روش نظریه زمینه‌ای موجب شده بسیاری از پژوهش‌های مبتنی بر این روش در برنامه‌ریزی و طراحی شهری کمتر به تولید نظریه به عنوان هدف روش نظریه زمینه‌ای دست یابند.
- بسیاری از پژوهش‌های مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای در برنامه‌ریزی و طراحی شهری می‌توانستند نسخه دقیق‌تری از این روش را انتخاب و اعمال کنند.
- پژوهش‌های مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای در برنامه‌ریزی و طراحی شهری باید در ارائه شواهد برای اقدامات کلیدی انجام شده در طول فرآیند جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، شفافیت لازم را داشته باشند.

۱. مقدمه

(مورد استفاده قرار گرفته، تغییر نموده و خوانش‌های گوناگونی از آن ارائه شده است (Morse 2016:15). نخستین تحول عمده در روش نظریه زمینه‌ای بسیار زود، به وسیله لئونارد شاتزمن اتفاق افتاد که به توسعه تحلیل ابعاد منجر شد (Schatzman 1991). کتی چارمز، به عنوان شاگرد هر دو بنیانگذار نظریه زمینه‌ای، ایده‌های هر دو استادش را بسط داد و بدین شکل نظریه زمینه‌ای بر ساخت‌گرا^۳ را توسعه داد. نوآوری عمده دیگر در این خصوص مربوط به ادل کلارک (Clarke 2005; Clarke et al. 2018) است. کلارک به عنوان شاگرد اشتراوس با تلفیق کار وی در خصوص عرصه‌ها و جهان‌های اجتماعی و مفهوم موقعیت^۴ در نظریه زمینه‌ای به توسعه این روش پرداخت. تحلیل موقعیت^۵ کلارک، تکنیک‌هایی را برای بررسی منابع گوناگون داده‌ها و توجه به ایده‌های پست مدرنیستی ارائه کرده است. تحولات نظریه زمینه‌ای به این عده از شاگردان گلیرز و اشتراوس که نام نسل دوم نظریه پردازان زمینه‌ای را بر خود نهاده‌اند (Morse 2016) محدود نماند و دیگران نیز به ارائه خوانش‌ها و نسخه‌های گوناگون نظریه زمینه‌ای اقدام کرده‌اند؛ از جمله نظریه زمینه‌ای واقع‌گرایی انتقادی^۶ (Oliver 2011)، نظریه زمینه‌ای فرگشتی^۷ (Redman-MacLaren and Mills 2015)، نظریه زمینه‌ای چندجانبه^۸ (Goldkuhl and Cronholm 2010)، نظریه زمینه‌ای فمینیستی^۹ (Wuest 1995)، نظریه زمینه‌ای انتقادی^{۱۰} (Belfrage and Hauf 2015; 2017) و نظریه زمینه‌ای چشم‌اندازگرایانه^{۱۱} (Flick 2018). به رغم وجود خوانش‌های گوناگون از نظریه زمینه‌ای و با وجود مبانی معرفت‌شناختی خاص هر خوانش و مراحل و ویژگی‌های خاص آنها، خوانش‌های گوناگون نظریه زمینه‌ای اصول و ویژگی‌های مشترکی به شرح زیر دارند که می‌توان آنها را به عنوان اصول کلیدی نظریه زمینه‌ای معرفی کرد (Charmaz 2014, 2017; Corbin and Strauss 2014; Belgrave and Seide 2018; Hutchinson et al. 2011; Amstus 2014; Denzin 2007; Bryant 2017).

۲.۱.۱. همزمانی گردآوری/برساخت و تحلیل داده‌ها: در نظریه زمینه‌ای، تحلیل داده‌ها با گردآوری نخستین داده‌ها آغاز می‌شود. در ادامه و در خلال یک فرایند رفت و برگشتی^{۱۲} تحلیل، گردآوری داده‌های بعدی را هدایت می‌نماید و نظریه‌پرداز زمینه‌ای گردآوری داده‌های بعدی را با هدف پالایش و آزمون نظریه در حال توسعه انجام می‌دهد (Charmaz 2017:2; Belgrave and Seide 2018:5).

۲.۱.۲. کدگذاری داده‌ها: کدگذاری، اختصاص نزدیکترین مفهوم به هر یک از کوچکترین اجزای بامعنی داده گردآوری شده است. به این ترتیب کدگذاری فرایند الصاق برجسب‌های مفهومی به داده‌هاست؛ برجسب‌هایی که بیان می‌کنند داده‌های مربوطه درباره چه چیزی

3 Constructivist grounded theory

4 Situation

5 Situational analysis

6 Critical realistic grounded theory

7 Transformational grounded theory

8 Multi-grounded theory

9 Feminist grounded theory

10 Critical grounded theory

11 Perspectivist grounded theory

12 Iterative

روش نظریه زمینه‌ای حدود شصت سال پیش با انتشار اثر مشترک گلیرز و اشتراوس با عنوان «آگاهی از مرگ» (1965) و پس از آن با انتشار کتاب «کشف نظریه زمینه‌ای» (1967) متولد شد. این دو جامعه‌شناس در اواخر دهه ۱۹۶۰، در زمانه‌ای که پژوهشگران کمی چارچوب‌های اصلی آنچه پژوهش نامیده می‌شد را تحت کنترل خود داشتند و تنها روش‌شناسی‌های کمی، قابل استناد بودند، در واکنش به سایه و سیطره پژوهش‌های کمی فرضیه‌ای - قیاسی مبتنی بر تأیید یا رد نظریات موجود، مجموعه‌ای از روش‌های کیفی را برای خلق نظریه‌های داده‌مبنا - استقرایی (کشف نظریه از داده) پیشنهاد دادند که به نظریه زمینه‌ای موسوم است. از آن پس، این روش در قالب خوانش‌های متنوع با هدف استخراج نظریه از داده‌های برآمده و تحلیل یافته در زمینه با استفاده از فنون داده‌اندوزی و داده‌کاوی خاص به منظور نظریه آفرینی در عرصه‌های کم یا بدون پیشینه نظری به کار می‌رود. طبق تعریف، روش نظریه زمینه‌ای روش پژوهشی است که برای کشف نظریه بر اساس داده‌هایی که در جریان پژوهش به صورت منظم گردآوری و تحلیل شده‌اند، استفاده می‌شود (Strauss and Corbin 1994:273). به این ترتیب پژوهشگران کیفی با استفاده از این روش و اتخاذ رویکردی استقرایی، به جای نظریه‌آزمایی به نظریه‌آفرینی بر اساس داده‌های به دست آمده مبتنی بر رفتارها، نظرات و ترجیحات، رویدادها و روابط موجود در زندگی جامعه مورد مطالعه می‌پردازند (Mills et al. 2006:26). اگرچه خاستگاه روش نظریه زمینه‌ای در ابتدا حوزه جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی با تمرکز بر تجربه بیماری و پدیده‌های مرتبط با آن مانند مراقبت‌های بالینی بوده، در ادامه کاربرد این روش به سایر نظام‌های علمی گسترش یافته و امروزه این روش در پژوهش‌های حوزه‌های علمی گوناگون مانند علوم تربیتی، مدیریت بازرگانی، مطالعات فرهنگی و غیره به طور گسترده‌ای برای تحلیل داده‌های عمدتاً کیفی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در سال‌های اخیر استفاده از نظریه زمینه‌ای در نظام‌های علمی مرتبط با محیط ساخته شده و به طور خاص طراحی و برنامه‌ریزی شهری نیز افزایش یافته است. از طرفی، عدم توجه کافی پژوهشگران به مبانی و ملاحظات روش‌شناختی نظریه زمینه‌ای و خوانش‌های مربوط به آن، گاهی به گونه‌ای از روش‌شناسی با خوانش‌های التقاطی منجر می‌شود که فاقد و ناقص ماهیت روش نظریه زمینه‌ای و ملاحظات اولیه خوانش مورد نظر از آن است. با این وجود، مطالعه و ارزیابی کیفیت این‌گونه پژوهش‌ها در نظام‌های علمی مرتبط با محیط ساخته شده و به طور خاص طراحی و برنامه‌ریزی شهری کمتر انجام شده است. بر این اساس مطالعه حاضر در پی ارزیابی نظام‌مند از پژوهش‌های انجام شده با استفاده از روش نظریه زمینه‌ای در برنامه‌ریزی و طراحی شهری با هدف شناخت چگونگی استفاده از این روش در این عرصه از دانش و ارائه پیشنهادهای برای کاربردهای آتی است.

۲. چارچوب نظری

۲.۱. اصول روش نظریه زمینه‌ای

نظریه زمینه‌ای نسبت به آنچه توسط بنیانگذارانش (گلیرز و اشتراوس

1 Awareness of dying

2 The discovery of grounded theory

گوناگونی‌ها را به حداکثر برساند و مقوله‌ها را از لحاظ ابعاد و ویژگی‌ها غنی کند (Strauss and Corbin 1990). از این‌رو در نظریه زمینه‌ای، مشارکت‌کنندگان بر اساس نیازهای توصیفی مفهوم‌ها و نظریه در حال ظهور انتخاب می‌شوند و این نیازها، اهداف و راهبردهای نمونه‌گیری را معین می‌کنند (Charmaz 2006). مهم‌ترین اصل در نمونه‌گیری نظری این است که مقوله‌های در حال ظهور^۴ و فهم در حال تزیاید پژوهشگر از نظریه در حال توسعه، نمونه‌گیری را هدایت کنند (Glaser 1978). به این ترتیب پژوهشگر عامدانه در جست‌وجوی افرادی است که واجد تجارب خاصی هستند و یا مفاهیم خاصی در آنها برجسته به نظر می‌رسد؛ از آنها می‌خواهد تا داستان خود را تعریف کنند و آن را به مجموعه داده‌های موجود در خصوص یک مفهوم یا مقوله مشخص اضافه می‌کند. از سوی دیگر پژوهشگر می‌تواند از پاسخ‌های این مشارکت‌کنندگان برای تأیید نظریه در حال ظهور استفاده کند (Morse 2016). بر این اساس، تصمیم‌گیری برای نمونه‌گیری نظری در جریان پژوهش شکل می‌گیرد و برخلاف نمونه‌گیری آماری، نمونه‌گیری نظری را نمی‌توان پیش از آغاز پژوهش برنامه‌ریزی کرد. افزون بر این، نمونه‌گیری نظری، برخلاف انواع نمونه‌گیری آماری، مرحله مستقلی در نظریه زمینه‌ای نیست، بلکه از لحظه ورود به میدان مطالعه و گردآوری داده‌ها تا ساخت نظریه و ارائه گزارش نهایی پژوهش همواره به پژوهش جهت می‌بخشد.

۲.۱.۵. اشباع نظری^۵: اشباع نظری به نقطه‌ای اشاره دارد که در آن گردآوری داده‌های بیشتر در خصوص یک مقوله نظری ویژگی‌های جدیدی را آشکار نمی‌کند و به بینش‌های نظری جدید درباره نظریه در حال ظهور منجر نمی‌شود (Charmaz 2014). هنگامی که اشباع نظری روی می‌دهد، پژوهشگر درمی‌یابد که مقولات، شکل گرفته و شکافی در آنها وجود ندارد. برای رسیدن به این نقطه لازم است گروه‌های متفاوت و متنوعی انتخاب شوند تا بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از آنها ابعاد مختلف مقولات آشکار شده و شکل گیرند. در روش نظریه زمینه‌ای از مفهوم اشباع برای تشخیص زمان خاتمه گردآوری داده‌ها استفاده می‌شود و روبرو شدن با داده تکراری می‌تواند کفایت انجام نمونه‌گیری نظری و لزوم خاتمه آن را مشخص نماید. از این رو پژوهشگر تا زمانی که مقوله‌ها اشباع و نظریه زمینه‌ای کامل شود به نمونه‌گیری نظری ادامه می‌دهد (Thornberg and Charmaz 2011). بسته به موضوع پژوهش ممکن است اختلاف قابل توجهی بین زمان مورد نیاز و حجم داده گردآوری شده برای پژوهش‌های مختلف در رسیدن به نقطه اشباع وجود داشته باشد. به بیان دیگر در ابتدای کار پژوهش به روش نظریه زمینه‌ای نمی‌توان پیش‌بینی روشنی از زمان و میزان داده مورد نیاز برای تدوین نظریه داشت. افزون بر تفاوت موضوع پژوهش‌ها، کیفیت متفاوت داده‌های گردآوری شده در پژوهش‌های مختلف نیز موجب تفاوت در زمان رسیدن به نقطه اشباع می‌شود.

۲.۱.۶. نگارش یادداشت تحلیلی^۶: یادداشت‌های تحلیلی، نوشته‌هایی درباره کدها، مقوله‌های در حال ظهور، ارتباطات بین این مقوله‌ها، ویژگی‌ها و دیدگاه‌هایی است که در این مسیر به وجود می‌آیند

هستند. اگرچه کدها برچسب‌های مفهومی هستند، اما کدگذاری چیزی فراتر از برچسب‌زنی است، چراکه در هر سطحی از کدگذاری، نوعی تحلیل و مفهوم‌سازی نیز صورت می‌گیرد (Belgrave and Seide 2018:5). در فرایند کدگذاری، داده‌ها به واحدهای خرد معنادار شکسته می‌شوند (Goulding 1998:53). به بیان دیگر، کدها نام‌ها و عباراتی هستند که پژوهشگر به رویدادها، فعالیت‌ها، کنش‌ها، ارتباطات، بسترها و مانند آنها اطلاق می‌کند. هدف از کدگذاری به عنوان نخستین گام تحلیل، مفهوم‌سازی یعنی حرکت از مصداق به مفهوم و از صورت انضمامی به صورت انتزاعی است. فرایند کدگذاری شامل حداقل دو گام، کدگذاری اولیه و کدگذاری سطح بالاتر است (Charmaz 2003). استخراج مفهوم و مقوله در نخستین سطح کدگذاری، با الصاق برچسب‌های مفهومی به عبارات و گزاره‌ها و مفهوم‌سازی از داده‌های خام به دست داده می‌شود. در سطح بعد، گروه‌بندی مفاهیم به دست آمده در سطح قبل، ذیل مفاهیم انتزاعی‌تر و شناسایی ابعاد و ویژگی‌های آنها به شکل‌گیری مقوله‌ها منجر می‌شود. ابعاد همان مؤلفه‌ها و اجزای تشکیل‌دهنده یک مقوله‌اند و ویژگی، جای یک بُعد را بر روی یک طیف یا پیوستار نشان می‌دهد. در فرایند مفهوم‌سازی داده‌ها و مقوله‌بندی، مقایسه مداوم به توسعه مفاهیم و مقوله‌ها کمک می‌کند.

۲.۱.۳. مقایسه مداوم^۷: روش مقایسه‌ای به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از نظریه زمینه‌ای، به پژوهشگر در راستای ژرفکاو و مفهوم‌سازی داده‌ها کمک می‌کند (Charmaz 2008:402). هر داده، مفهوم یا مقوله با سایر داده‌ها، مفاهیم و مقوله‌ها از لحاظ شباهت‌ها و تفاوت‌ها مقایسه می‌شوند. مفهوم‌های حاصله برچسب‌گذاری، مقایسه و گروه‌بندی می‌شوند. انجام مقایسه به پژوهشگر برای پرهیز از سوگیری کمک می‌کند زیرا پیوسته مفهوم‌ها را به‌وسیله داده‌های تازه به چالش می‌کشد. چنین مقایسه‌هایی همچنین به دقت و انسجام نظریه کمک می‌نمایند (Corbin and Strauss 1990:9).

۲.۱.۴. نمونه‌گیری نظری^۸: نمونه‌گیری نظری نوعی نمونه‌گیری است که براساس مفاهیم در حال تکوین انجام شود. در فرایند گردآوری داده‌ها به منظور خلق نظریه، تحلیل گرضمن این‌که به‌طور همزمان به گردآوری، کدگذاری و تحلیل داده‌ها پرداخته، در مورد این‌که در ادامه چه داده‌هایی و از کجا گردآوری شوند، تصمیم‌گیری می‌کند (Glaser and Strauss 1967:45). نمونه‌گیری نظری در روش نظریه زمینه‌ای، نمونه‌گیری از افراد یا گروه‌ها یا نمونه‌گیری معرف آماری نیست بلکه نمونه‌گیری از مفاهیم و ویژگی‌ها و ابعاد و تنوع آنهاست. در چنین نمونه‌گیری، نمونه نماینده مفاهیم است نه افراد (Corbin and Strauss 1990:8). نمونه‌گیری نظری در سطوح گوناگون از جمله سطح مکان‌ها، سطح رویدادها، سطح کنشگران و غیره انجام می‌شود تا امکان کشف

۱ - مراحل فرایند کدگذاری داده‌ها در خوانش‌های گوناگون نظریه زمینه‌ای، متفاوت است. این فرایند در نظریه زمینه‌ای کلاسیک (گلیزر ۱۹۷۸) در دو مرحله (کدگذاری ماهوی و نظری)، در نظریه زمینه‌ای بر ساخت‌گرا (چارمز ۲۰۰۶) در دو مرحله (کدگذاری اولیه و متمرکز) و در نظریه زمینه‌ای نظام‌مند (اشتراوس و کرین ۱۹۹۰) در سه مرحله (کدگذاری باز، محوری و انتخابی) انجام می‌شود.

2 Constant comparison
3 Theoretical sampling

4 Emerging categories

5 Theoretical saturation

6 Memo

فرضیه هایی درباره ارتباط بین مقوله‌ها یا ابعاد آنها ارائه نمود. بنابراین یادداشت نگاری چیزی فراتر از تدوین داده‌ها و توصیف پدیده‌هاست. یادداشت‌های تحلیلی که در انواع گوناگون (فیش، حاشیه‌نویسی، نمودار، دیاگرام و غیره) و به شیوه‌های متنوع (دستی، کامپیوتری و...) قابل تهیه هستند، واجد کارکردهای زیرند:

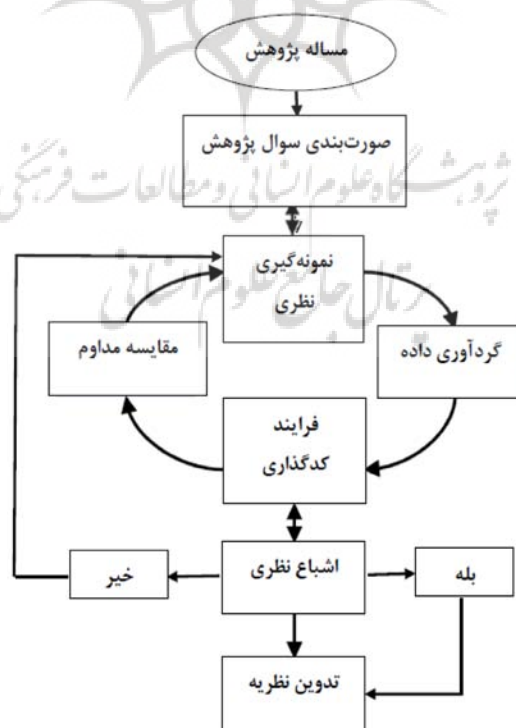
- امکان ثبت و بازیابی جزئیات را در هر مرحله فراهم می‌کنند.
- تحلیل‌گر را در مواجهه بیشتر با مفاهیم (و نه داده‌های خام) قرار می‌دهند.

• حساسیت پژوهشگر را نسبت به برقرارکردن ارتباط بین مفاهیم در قالب ایده‌های خلاقانه بیشتر می‌کنند.

• تشخیص مفاهیم و مقولات نیازمند توسعه، پالایش و غنی‌سازی را از طریق بازیابی یادداشت‌ها تسهیل و تسریع می‌کنند.

۲.۱.۷. پیوند دادن چارچوب مفهومی نوظهور با دانش پیشینی موجود: اگرچه استفاده از ادبیات موجود در روش نظریه زمینه‌ای، موضوعی مناقشه‌آمیز بوده، با این وجود هیچ‌کدام از خوانش‌های این روش، استفاده از ادبیات موجود را غیرضروری ندانسته‌اند (Suddaby 2006:635). در اینجا مسئله اساسی ضرورت مرور یا عدم ضرورت مرور ادبیات موجود نیست (زیرا تقریباً بر لزوم آگاهی از ادبیات موجود توافق نظر وجود دارد) بلکه مناقشه بر سر این است که چه زمان باید این ادبیات موجود را مرور کرد و این بررسی تا چه میزان باید گسترده باشد (Dunne 2011:113). استفاده از دانش موجود می‌تواند به توسعه مفاهیم مبتنی بر حساسیت نظری^۲ کمک کند (Coffey and Atkinson 1996). بر این اساس یکی از گام‌های کلیدی نظریه زمینه‌ای مرور ادبیات مرتبط و مقایسه نظریه در حال ظهور با دانش موجود است (Strauss and Corbin 1998; Thornberg 2012:249).

(Charmaz 2017:3). یادداشت‌های تحلیلی مستندسازی فرایند تفکر پژوهشگر و نظریه‌سازی از داده‌ها هستند که توصیفات پژوهشگر از میدان پژوهش و سایر مستندات موجود از داده‌ها را به شرح‌های نظری تبدیل می‌کنند (Montgomery and Bailey 2007:68). پژوهشگر به‌وسیله نگارش یادداشت تحلیلی، ایده‌هایش را بسط می‌دهد، داده‌ها را مفهوم‌سازی می‌کند و به‌گفت‌وگویی تحلیلی با خود درباره داده‌ها و درباره پژوهش می‌پردازد. به این ترتیب نگارش یادداشت تحلیلی نوعی گفت‌وگویی با خود است که در آن و در طی عمل نوشتن، ایده‌ها و بینش‌های جدید ظهور می‌کنند (Charmaz 2006). به بیان دیگر پژوهشگر با نوشتن یادداشت تحلیلی به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از انجام تحقیق به روش نظریه زمینه‌ای از تحلیل‌ها، فکرها، تفسیرها، پرسش‌ها و جهت‌گیری‌هایش در گردآوری داده‌ها برای خود یادداشت تهیه می‌کند (Corbin and Strauss 2014). تحلیل گر نمی‌تواند به سادگی تمامی مقوله‌ها، ویژگی‌ها و سئوالات شکل گرفته در طی فرایند تحلیل را به خاطر سپرده و دنبال کند. از این رو انجام این کار نیاز به روشی نظام‌مند دارد و نگارش یادداشت تحلیلی چنین روشی را به دست می‌دهد. نگارش یادداشت‌های تحلیلی، بینش‌ها و ایده‌های جدیدی را به وجود می‌آورد و مستنداتی را از فرایند زمینه‌ای کردن به دست می‌دهد (Christiansen 2007:50). به این ترتیب یادداشت‌نگاری تحلیلی در فرایند تدوین نظریه زمینه‌ای مشتمل بر تهیه یادداشت‌ها (نگارش‌های نظری) است که ادراک پژوهشگر درباره داده‌ها و روابط مفهومی بین مقوله‌ها را منتقل می‌کند. یادداشت‌نگاری فرایندی مستمر است که هم‌زمان با جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها روی می‌دهد و از طریق آن اندیشه‌های پژوهشگر پیوسته ظهور پیدا کرده و ثبت می‌شود. همچنین از طریق یادداشت‌نگاری می‌توان

تصویر شماره ۱: مراحل نظریه زمینه‌ای (نگارندگان بر اساس (Strauss and Corbin 1990))

۳. روش پژوهش

برای جست و جوی مقالات در پایگاه‌های فارسی‌زبان، با توجه به تعدد و تکثر معادل‌های فارسی برای واژه Grounded Theory، جست و جو بر اساس معادل‌های مورد استفاده شامل نظریه زمینه‌ای، نظریه داده‌بنیاد، نظریه بنیادی، نظریه پردازی داده‌محور، گراند تئوری، تئوری زمینه‌ای، نظریه برپایه، نظریه مبنایی، نظریه برخاسته از داده‌ها، نظریه بنیانی، نظریه‌پردازی داده‌بنیاد و تئوری برخاسته از زمینه انجام پذیرفت. با توجه به ویژگی‌های پایگاه‌های فارسی‌زبان و امکانات جست و جوی مقالات در آنها، در هر مورد جست و جو بر اساس دسته‌بندی موضوعی تعریف شده در این پایگاه‌ها انجام شد. بدین ترتیب در پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی زیرمجموعه‌های «هنر و معماری» و «علوم انسانی»، در پرتال جامع علوم انسانی زیرمجموعه‌های «جغرافیا»، «علوم اجتماعی»، «علوم انسانی» و «مطالعات هنر» و در پایگاه مجلات تخصصی نور زیرمجموعه‌های «هنر و معماری»، «جغرافیا»، «علوم اجتماعی» و «میان‌رشته‌ای» مورد بررسی و جست و جو قرار گرفتند. در نتیجه این جست و جو ۸۳۴ مقاله فارسی استخراج شد که بر اساس عنوان و چکیده مورد بررسی قرار گرفته و از بین آنها مقالات تکراری و داوری نشده حذف شده‌اند. در ادامه چکیده تمامی مقالات باقیمانده مورد بررسی قرار گرفته و مقاله‌هایی که حداقل یکی از نویسندگان آنها برنامه‌ریز شهری یا طراح شهری بودند یا مشارکت‌کنندگان در پژوهش شامل دانشجویان، متخصصان یا حرفه‌مندان طراحی شهری یا برنامه‌ریزی شهری بودند، به عنوان مقالات مرتبط با هدف مرور حاضر انتخاب شدند. مقاله‌های سایر نظام‌های علمی مرتبط با محیط ساخته شده، شامل معماری، اقتصاد مسکن، صنعت ساختمان، مطالعات گردشگری و مطالعات مسکن، خارج از هدف مرور حاضر قرار داده شدند. در ادامه متن کامل مقالات باقی‌مانده مطالعه و مقالاتی که در آنها از نظریه زمینه‌ای به عنوان تنها روش یا روش‌شناسی پژوهش اشاره شده بودند برای مرور استخراج شدند و سایر موارد شامل مقاله‌هایی که از تکنیکی منشعب از نظریه زمینه‌ای، شبیه نظریه زمینه‌ای، مرتبط با نظریه زمینه‌ای و یا متأثر از نظریه زمینه‌ای استفاده کرده‌اند، مقاله‌هایی که از نظریه زمینه‌ای در تلفیق با سایر روش‌های کمی یا کیفی استفاده کرده‌اند و مقاله‌های نظری که به تشریح و توضیح نظریه زمینه‌ای و ویژگی‌های آن برای طراحی شهری و برنامه‌ریزی شهری پرداخته‌اند (و نه استفاده از آن برای پژوهش در یک موضوع مشخص) حذف شدند. بدین ترتیب شاخص‌های شمولیت مقاله‌های حاضر در این مرور عبارتند از:

۱. مقاله‌های منتشر شده به زبان فارسی بین سال‌های ۱۳۴۵ (سال نگارش کتاب کشف روش نظریه زمینه‌ای) تا ۱۳۹۹ شمسی،
۲. پژوهش‌های مرتبط با طراحی شهری و برنامه‌ریزی شهری و
۳. پژوهش‌هایی که از نظریه زمینه‌ای صراحتاً به عنوان تنها روش یا روش‌شناسی بهره برده‌اند.

بر این اساس، فرایند پالایش مقالات به انتخاب ۴۴ مقاله فارسی^۱

۱ با توجه به محدودیت صفحات برای انتشار مقاله، پیوست این مقاله شامل جداول الف، ب و ج نشان‌دهنده ویژگی‌های توصیفی و ارزیابی کیفی کاربست روش نظریه زمینه‌ای در مقالات فارسی منتخب از طریق لینک زیر قابل مشاهده است:

<http://profs.aui.ac.ir/Masters/default/?action=Downloads&masterID=ef4e3b775c934dada217712d76f3d51f&LaID=1>

(منتشر شده بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹) در این مرور انجامید. در ادامه جزئیات ویژگی‌های توصیفی مقالات (جدول الف پیوست) بر اساس فرم استخراج داده‌ها (Ali et al. 2018: 1142-1149) شامل موارد زیر استخراج شدند. (۱) نویسنده (ها) و سال انتشار، (۲) اهداف مطالعه، (۳) شیوه گردآوری داده‌ها، (۴) خوانش استفاده شده از نظریه زمینه‌ای، (۵) وجود توجیه استفاده از نظریه زمینه‌ای، (۶) نقش نظریه زمینه‌ای و (۷) وجود بحث در مورد نقش بازاندیشانه پژوهشگر.

در ادامه، راهبردهای روش‌شناختی دنبال شده در هر یک از مطالعه‌ها با استفاده از راهنمای ارزیابی کیفی برای نظریه زمینه‌ای تهیه شده به وسیله هچینسون و همکاران (Hutchinson et al. 2011)، استخراج و بررسی شدند (جدول ب پیوست). هچینسون و همکاران با بررسی متون و منابع اصلی مرتبط با خوانش‌های گوناگون نظریه زمینه‌ای، ویژگی‌های نظریه زمینه‌ای در نگاه بنیانگذاران آن و معیارهای ارائه شده به وسیله اشتراوس و کربین و چارمز برای ارزیابی نظریه زمینه‌ای، فهرستی مختصر از چند پرسش اصلی را پیشنهاد داده‌اند که ضمن کمک به صورت‌بندی اطلاعات توصیفی از روش‌ها و تکنیک‌های مورد استفاده، اهداف و پیش‌فرض‌های معرفت‌شناختی پژوهش انجام شده از طریق نظریه زمینه‌ای را واکاوی می‌کنند. این پرسش‌ها که به عنوان راهنمایی برای ارزیابی چگونگی استفاده از نظریه زمینه‌ای و کیفیت آن تلقی می‌شوند عبارتند از: (۱) آیا نمونه‌گیری راهبردهای روش نظریه زمینه‌ای را دنبال کرده است؟ (۲) کدها و مفهومی‌های اولیه چگونه توسعه یافته‌اند؟ (۳) پس از شناسایی مفهومی‌های اولیه، فرایند شکل‌گیری نظریه چگونه ادامه یافته است؟ (۴) دستاورد مطالعه چه بوده و به چه صورت برساخته شده است؟

در نهایت، استفاده یا عدم استفاده از اصول مشترک خوانش‌های گوناگون نظریه زمینه‌ای در هر یک از مطالعه‌ها مورد بررسی و جمع‌بندی قرار گرفت (جدول ج پیوست). این ویژگی‌های مشترک که از آنها به عنوان اصول کلیدی نظریه زمینه‌ای یاد شده عبارتند از: (۱) گردآوری/برساخت و تحلیل همزمان داده‌ها، (۲) کدگذاری داده‌ها، (۳) مقایسه مداوم، (۴) نگارش یادداشت تحلیلی، (۵) نمونه‌گیری نظری، (۶) اشباع نظری و (۷) پیوند دادن چارچوب مفهومی نوظهور با دانش پیشینی موجود.

۳.۱. ویژگی‌های توصیفی مقالات

۴۴ مطالعه فارسی‌زبان منتشر شده بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹ که در بررسی حاضر به صورت نظام‌مند مرور شده‌اند عبارتند از: اعتصام و نوری ۱۳۹۶، افسری و همکاران ۱۳۹۸، آزادفلاح و همکاران ۱۳۹۹، آیینی و عبدالحسین‌زاده ۱۳۹۶، بابایی سالانقوج و همکاران ۱۳۹۷ الف، بابایی سالانقوج و همکاران ۱۳۹۷ ب، باج و همکاران ۱۳۹۶، پورحسین روشن و داداش پور ۱۳۹۷، پورحسین روشن و رفیعیان ۱۳۹۷، تنکابنی و شهابیان ۱۳۹۷، تنکابنی و همکاران ۱۳۹۶، جودی گل لری و شریف زادگان ۱۳۹۹، حسام و آقایی‌زاده ۱۳۹۵، حسام و آقایی‌زاده ۱۳۹۷، حسام و همکاران ۱۳۹۷، حسینی سیاه‌گلی و قدمی ۱۳۹۵، خورشیدیان و همکاران ۱۳۹۸، داداش‌پور و آراسته ۱۳۹۶، دانشور و همکاران ۱۳۹۸، رزاقی‌اصل و همکاران ۱۳۸۹، رستگار و همکاران ۱۳۹۶، رفیع‌پور و همکاران ۱۳۹۶، سعادت و همکاران ۱۳۹۷، سلیمانی

۴.۱.۱. میزان بهره‌گیری از اصول نظریه زمینه‌ای

مطالعه‌های مختلف بررسی شده به میزان متفاوتی نسبت به اصول مختلف نظریه زمینه‌ای وفادار بوده‌اند. در این میان تنها در یک مطالعه (۲٪) استفاده از تمامی هفت اصل گزارش شده، سه مطالعه (۷٪) شش اصل را مورد استفاده قرار داده‌اند. در هفت مطالعه (۱۶٪)، پنج اصل پیگیری شده است. در ۱۲ مطالعه (۲۷٪) شواهدی مبنی بر استفاده از چهار مورد از اصول نظریه زمینه‌ای ارائه شده است. در ۱۱ مطالعه (۲۵٪) سه اصل مورد استفاده بوده است. هفت مطالعه (۱۶٪) از پژوهش‌های مرور شده استفاده از دو اصل را گزارش کرده‌اند. در دو مطالعه (۵٪) تنها یکی از اصول مورد استفاده بوده و در یک مطالعه (۲٪) هیچ یک از اصول پیگیری نشده است.

اصول کلیدی نظریه زمینه‌ای نیز به صورتی متفاوت با یکدیگر در مطالعه‌های مختلف مورد استفاده قرار گرفته‌اند. بر اساس مرور صورت گرفته هیچ یک از این اصول در تمامی مطالعه‌ها استفاده نشده است. در ۱۸ مطالعه (۴۱٪) گردآوری/برساخت و تحلیل داده‌ها به صورت همزمان انجام شده است. ۴۲ مطالعه (۹۵٪) کدگذاری داده‌ها در سطوح مختلف را گزارش کرده‌اند. در ۱۸ مطالعه (۴۱٪) از مقایسه مداوم استفاده شده است. هشت مطالعه (۱۸٪) به نگارش یادداشت تحلیلی اشاره نموده‌اند. در ۱۶ مطالعه (۳۶٪) از نمونه‌گیری نظری بهره گرفته شده است. ۳۸ مطالعه (۸۶٪) دستیابی به اشباع گزارش شده و در ۱۷ مطالعه (۳۹٪) نیز چارچوب مفهومی نوظهور با دانش پیشینی موجود پیوند داده شده‌اند (تصویر شماره ۲).

۴.۱.۲. پیروی نمونه‌گیری از راهبردهای روش نظریه زمینه‌ای

در بررسی مطالعات انجام شده، هفت مطالعه (۱۶٪) شیوه نمونه‌گیری اولیه را گزارش نکرده‌اند. در ۲۹ مورد (۶۶٪) پژوهشگران منطق انتخاب نمونه اولیه را تشریح کرده و بر این اساس شواهدی از نمونه‌گیری هدفمند به دست داده‌اند. در یک مطالعه (۲٪) مشارکت‌کنندگان به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. در ۱۶ مطالعه (۳۶٪) از تکنیک‌های گلوله برفی برای پیشبرد فرایند نمونه‌گیری استفاده شده است. در چهار مطالعه (۹٪) اشاره شده که نمونه‌گیری اولیه به صورت نظری انجام شده است. در ۱۲ مطالعه (۲۷٪) نیز پس از نمونه‌گیری اولیه به استفاده از نمونه‌گیری نظری برای پیشبرد فرایند نمونه‌گیری اشاره شده است. بنابراین مجموعاً در ۱۶ مطالعه (۳۶٪) استفاده از نمونه‌گیری نظری گزارش شده است.

۴.۱.۳. چگونگی توسعه کدها و مفهوم‌های اولیه

در هفت مطالعه (۱۶٪) هیچ اطلاعاتی برای تشریح چگونگی توسعه کدهای اولیه ارائه نشده است. در سایر موارد، از روش‌ها و تکنیک‌های گوناگونی برای توسعه کدهای اولیه بهره گرفته شده است. در این میان، ۳۲ مطالعه (۷۳٪) به کدگذاری باز یا اولیه اشاره کرده‌اند. مطالعه‌های مختلف، میزان متفاوتی از جزئیات را در خصوص کدهای اولیه ارائه نموده‌اند. در عین حال در ۱۶ مطالعه (۳۶٪) هیچ اشاره‌ای به تعداد کدهای اولیه نشده و هیچ نمونه‌ای از این کدهای اولیه ارائه نشده است. در شش مطالعه (۱۴٪) علاوه بر کدگذاری دستی از نرم‌افزارهای تحلیل کیفی، در دو مطالعه (۵٪) از NVivo، در دو مطالعه

و مندگاری ۱۳۹۵، شریف زادگان و قانونی ۱۳۹۶، شریف‌زادگان و جودی‌گل‌لر ۱۳۹۷، صادق زاده و همکاران ۱۳۹۸، صامی و همکاران ۱۳۹۹، صبحیه وردایی ۱۳۹۴، طیبی و ذکاوت ۱۳۹۶، عزیزی و همکاران ۱۳۹۸، فلاحی و اصلانی ۱۳۹۴، کریمی مشاور و همکاران ۱۳۹۸، گنج‌لو و سعیدی مفرد ۱۳۹۸، گوهری نسب و همکاران ۱۳۹۸، لک ۱۳۹۴ الف، لک ۱۳۹۴ ب، لک و غلامپور ۱۳۹۴، متقی و همکاران ۱۳۹۹، محمدنیا و همکاران ۱۳۹۸، محمودی‌آذر و داود پور ۱۳۹۷، منصور و همکاران ۱۳۹۸، وحیدی برجی و همکاران ۱۳۹۶ و هوشمند و همکاران ۱۳۹۸. جداول الف، ب و ج (پیوست ۳) ویژگی‌های توصیفی و ارزیابی کیفی کاربرست روش نظریه زمینه‌ای در مقالات مرور شده را نشان می‌دهند.

۴. یافته‌ها و بحث

۴.۱. یافته‌ها

در میان مطالعه‌های مورد بررسی، ۳۲ مورد (۷۳٪) استفاده از نظریه زمینه‌ای را توجیه کرده‌اند. نقش نظریه زمینه‌ای در مطالعه‌های گوناگون به صورتی متفاوت گزارش شده است. در یک مطالعه (۲٪) نظریه زمینه‌ای به عنوان روش‌شناسی توصیف شده است. در ۳۲ مطالعه (۷۳٪) به عنوان روش، در پنج مطالعه (۱۱٪) به عنوان رویکرد، دو مطالعه (۵٪) زمینه‌ای را به عنوان ابزار تحلیل داده‌ها معرفی و چهار مطالعه (۱۱٪) نیز فقط به ذکر عبارات «با بهره‌گیری از نظریه زمینه‌ای» یا «مبنتی بر نظریه زمینه‌ای» اکتفا کرده‌اند. به طور کلی در هشت مطالعه (۱۸٪) خوانش مورد استفاده برای انجام نظریه زمینه‌ای اعلام نشده است. ۲۹ مطالعه (۶۶٪) از نسخه اشتراوس و کربین (۱۹۹۰) استفاده کرده‌اند. در دو مطالعه (۵٪) از خوانش برساخت‌گرای چارمز (۲۰۰۰؛ ۲۰۰۶) استفاده شده است. در یک مطالعه (۲٪) به خوانش گلیرز، در یک مطالعه (۲٪) نیز به تحلیل موقعیت کلارک ارجاع شده و سه مطالعه (۷٪) هم از تلفیقی از خوانش‌های گوناگون بهره‌گرفته‌اند که در تمامی آنها تلفیقی از خوانش اشتراوس-کربین و تحلیل موقعیت کلارک استفاده شده است (تصویر شماره ۲).

در مطالعه‌های مرور شده، داده‌ها به روش‌های گوناگونی گردآوری شده‌اند. در مجموع ۲۱ مطالعه (۴۸٪) از یک روش برای گردآوری داده‌ها استفاده کرده‌اند، ۱۴ مطالعه (۳۲٪) از دو روش، هشت مطالعه (۱۹٪) از سه روش و ۱ مطالعه (۲٪) چهار روش مختلف برای گردآوری داده‌ها بهره برده‌اند. در این میان در ۳۸ مطالعه (۸۶٪) از مصاحبه به عنوان روشی برای گردآوری داده‌ها استفاده شده که متداول‌ترین شیوه در میان مطالعه‌های مورد بررسی است. در ۲۱ مطالعه (۴۸٪) از اشکال گوناگون اسناد مختلف استفاده شده است. علاوه بر آن ۱۲ مطالعه (۲۸٪) از مشاهده، چهار مطالعه (۹٪) از مصاحبه گروه متمرکز و یک مطالعه (۲٪) از خاطره‌نگاری برای گردآوری داده‌ها استفاده کرده‌اند. ثبت تجربیات شخصی و بررسی‌های میدانی نیز هر کدام در یک مطالعه (۲٪) برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. در مطالعاتی که از مصاحبه استفاده شده، در یک مورد (۲٪) حجم نمونه مشخص نشده و در سایر مطالعه‌ها حجم نمونه بین ۵ تا ۸۴ مورد بوده است. تنها ۱۲ مطالعه (۲۷٪) نقش پژوهشگر را به صورت بازاندیشانه مورد توجه و بررسی قرار داده‌اند.

مشابه (در قالب مقوله‌ها) گزارش شده است. در هیچ یک از مطالعات فرایند تحلیل داده‌ها در کدگذاری اولیه و کدگذاری سطح بالاتر به صورت غیرخطی، همزمان و رفت‌وبرگشتی گزارش نشده است. هشت مطالعه (۱۸٪) نیز استفاده از یادداشت‌های تحلیلی در خلال فرایند تحلیل برای تشریح ابعاد مقوله‌های توسعه یافته را گزارش نموده‌اند. در ۳۸ مطالعه (۸۶٪) شواهدی از رسیدن به اشباع نظری ارائه شده و شش مطالعه (۱۴٪) اشباع نظری را گزارش نکرده‌اند.

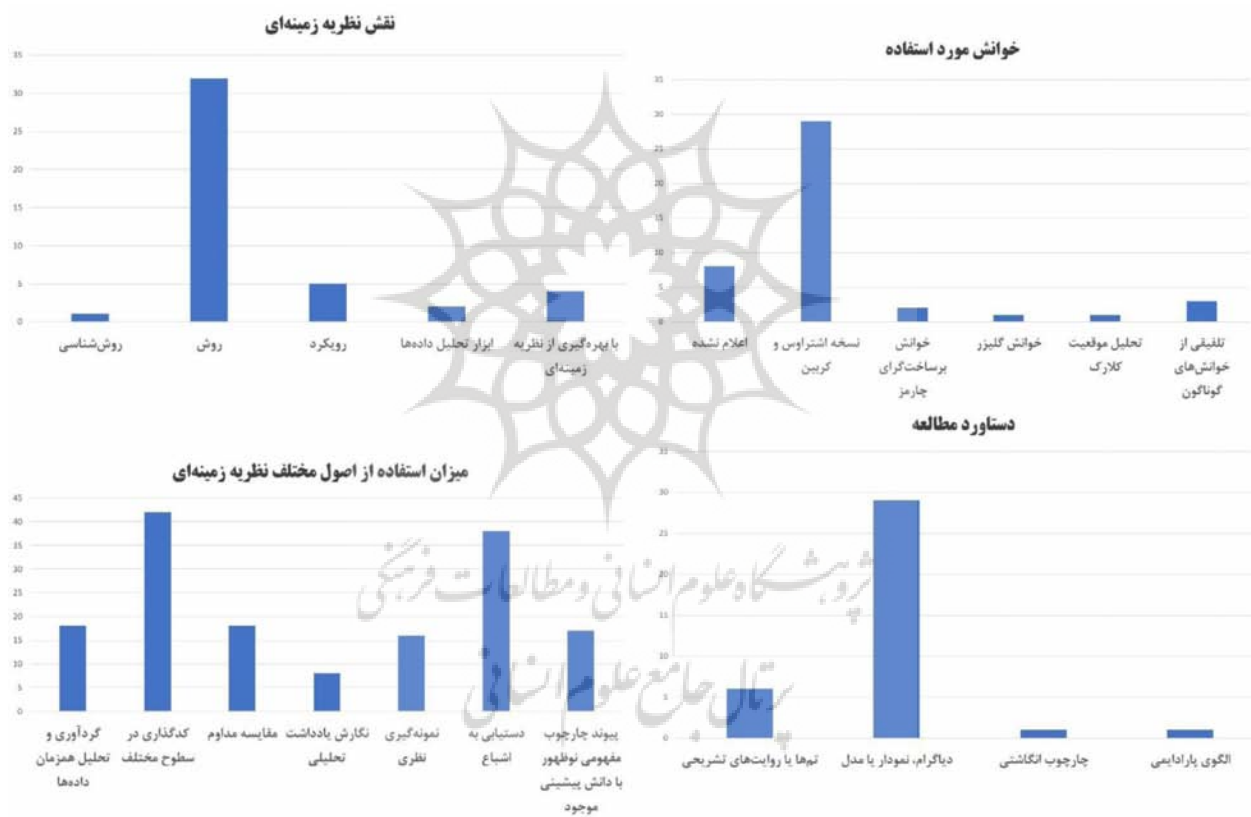
۴.۱.۵. دستاورد مطالعه

در هفت مطالعه (۱۶٪) دستاورد مطالعه به عنوان نوعی نظریه گزارش شده است. خروجی شش مطالعه (۱۴٪) تم‌ها یا روایت‌های تشریحی یا توصیف فشرده بوده است. در ۲۹ مطالعه (۶۷٪) نیز یک دیگرام، نمودار یا مدل به عنوان نتیجه پژوهش ارائه شده است. تنها یک مطالعه (۲٪) دستاورد پژوهش را در قالب چارچوبی مفهومی ارائه کرده و خروجی یک مطالعه (۲٪)، یک الگوی پارادایمی بوده است (تصویر شماره ۲).

(۵٪) از MAXQDA، در یک مطالعه (۲٪) از Excell و در یک مطالعه (۲٪) نیز از دو نرم‌افزار MAXQDA و MSO استفاده شده است. فقط سه مطالعه (۷٪) نگارش یادداشت تحلیلی در فرایند توسعه کدهای اولیه را گزارش کرده‌اند.

۴.۱.۴. فرایند توسعه نظریه پس از شناسایی مفهوم‌های اولیه

در دو مطالعه (۵٪) هیچ جزئیات مشروحی از راهبردهای اتخاذ شده برای کدگذاری پس از توسعه کدها و مفهوم‌های اولیه ارائه نشده است. در سایر مطالعه‌ها، توسعه نظری به شیوه‌های گوناگون ادامه یافته است. ۴۲ مطالعه (۹۵٪) استفاده از کدگذاری نظام‌مند را گزارش کرده‌اند که در میان آنها، ۳۵ مطالعه (۸۰٪) به راهبردهای کدگذاری سطح بالاتر شامل کدگذاری گزینشی، کدگذاری نظری، کدگذاری محوری و کدگذاری متمرکز اشاره کرده‌اند. در ۲۹ مطالعه (۶۶٪) جدول‌های حاوی جزئیات برای تشریح چگونگی توسعه کدهای سطح بالا از کدهای باز ارائه شده‌اند. در ۱۸ مطالعه (۴۱٪) انجام مقایسه مداوم میان جنبه‌های گوناگون داده‌ها و گروه‌بندی میان کدهای

تصویر شماره ۲: خلاصه ویژگی‌های توصیفی و میزان استفاده از اصول نظریه زمینه‌ای

برشمرده‌اند. این موضوع یافته‌های چیر و همکاران (۲۰۱۵) در خصوص سردرگمی رایج در خصوص ارائه تعریفی واحد در خصوص نقش نظریه زمینه‌ای در میان نظریه‌پردازان زمینه‌ای را تصدیق می‌کند. منشأ این سردرگمی را به دو عامل می‌توان مربوط دانست. نخست این که، حتی تعاریف بنیانگذاران نظریه زمینه‌ای در خصوص نقش نظریه زمینه‌ای با یکدیگر متفاوت است که به سردرگمی در میان پژوهشگران، به ویژه پژوهشگران تازه‌کار می‌انجامد. در نگاه گلبرز، نظریه زمینه‌ای «یک روش شناسی عمومی تحلیل است که به گردآوری داده‌ها مرتبط بوده

۴.۲. بحث

بررسی و تحلیل مجموع ۴۴ مقاله فارسی نشان می‌دهد که روش نظریه زمینه‌ای به صورتی فزاینده به روشی محبوب در برنامه‌ریزی شهری و طراحی شهری تبدیل شده است. با وجود این بسیاری از مطالعه‌های انجام شده مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای در این عرصه از دانش، به طور کامل به اصول این روش وفادار نبوده و یا در معرفی شرح دقیقی از فرایند انجام کار ناموفق بوده‌اند. در مطالعه‌های مورد بررسی، پژوهشگران مختلف نقش‌های گوناگونی را برای نظریه زمینه‌ای

زمینه‌ای، امکان تلقی روش شناختی واحد و یکپارچه از آن را سلب نموده است. تفاوت میان این رویکردهای گوناگون به نظریه زمینه‌ای، تا اندازه زیادی از پیش فرض‌های روش شناختی آنها ناشی می‌شود (Charmaz 2017:4). بر این اساس انتخاب این روش برای هر پژوهش مشخص مستلزم آگاهی از ویژگی‌های هر یک از خوانش‌ها و انتخاب خوانش مناسب بر اساس اهداف و ویژگی‌های پژوهش است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که هشت مطالعه (۱۸٪) از مجموع مطالعات، خوانش مورد استفاده را مشخص نکرده‌اند. از این رو بررسی هماهنگی میان ویژگی‌ها و اهداف پژوهش با فرایند پژوهش و در نتیجه ارزیابی کیفیت پژوهش با دشواری همراه است. از سوی دیگر در سه مطالعه (۷٪) از همه مطالعات بررسی شده، تلفیقی از رویکردهای گوناگون مورد استفاده قرار گرفته است. به طور کلی هم تلفیق رویکردها و خوانش‌های گوناگون نظریه زمینه‌ای با یکدیگر در یک پژوهش خاص و هم تلفیق نظریه زمینه‌ای با سایر روش‌های کیفی و کمی در یک پژوهش مشخص، مستلزم تجانس و هماهنگی در بنیادها و پیش فرض‌های معرفت‌شناختی آنهاست. به عبارت دیگر باید میان دیدگاه‌ها در خصوص ماهیت واقعیت و چگونگی شناخت واقعیت تا اندازه‌ای هماهنگی وجود داشته باشد. این مسئله در دو مطالعه‌ای که از تلفیق خوانش‌های گوناگون نظریه زمینه‌ای بهره برده‌اند، مورد توجه قرار نگرفته است.

از سوی دیگر نتایج مطالعه حاضر نشان می‌دهد که بسیاری از خوانش‌ها در مطالعات انجام شده با استفاده از نظریه زمینه‌ای در طراحی و برنامه‌ریزی شهری غایب هستند. به طور کلی در میان ۳۶ مطالعه‌ای که خوانش مورد استفاده را اعلام کرده‌اند، رویکرد نظام‌مند اشتراوس و کربین (۱۹۹۰) با ۲۹ مورد (۶۵٪) بیشترین استفاده را داشته است. دلیل کاربست زیاد این خوانش برای گردآوری و تحلیل داده‌ها را می‌توان به ماهیت روشن و کاملاً ساختاریافته آن (Bainbridge et al. 2013:278; Matavire and Brown 2013:127) نسبت داد. این موضوع با توجه به اهداف شکل‌گیری این خوانش از نظریه زمینه‌ای قابل توجیه است. در ارتباط با اقبال بیشتر به این خوانش، بریانت اظهار کرده که مخاطب کتاب «مبانی پژوهش کیفی» «دانشجویانی هستند که پژوهش را به تازگی آغاز کرده‌اند و احتمالاً شناخت کمی از پژوهش کیفی دارند یا شناختی ندارند» (Bryant 2009).

سایر مطالعه‌ها نیز به آثار گلیزر و اشتراوس (۱۹۶۷)، گلیزر (۱۹۷۸)، ۱۹۹۲، ۱۹۹۳، ۱۹۹۸، چارمز (۲۰۰۰، ۲۰۰۶) و کلارک (۲۰۰۵، ۲۰۱۵، ۲۰۱۸) اتکا کرده‌اند. این در حالی است که افزایش آگاهی طراحان و برنامه‌ریزان شهری نسبت به دیدگاه‌ها و رویکردهای مختلف نسبت به نظریه زمینه‌ای و به ویژه اطلاع از نوآوری‌های متأخر که عمدتاً در پاسخ به نقدهای مطرح شده نسبت به خوانش‌های متداول پیشین ارائه شده‌اند، می‌تواند امکانات مناسبی را برای پژوهش در طراحی و برنامه‌ریزی شهری به دست دهد و به افزایش کیفیت پژوهش‌های انجام شده بر اساس روش نظریه زمینه‌ای منجر شود.

در خصوص منابع داده‌ها در پژوهش‌های انجام شده با استفاده از روش نظریه زمینه‌ای، مصاحبه و داده‌های مشاهده‌ای متداول‌ترین نوع داده‌های مورد استفاده در پژوهش‌های انجام شده با استفاده از این روش هستند، اما استفاده از این روش الزاماً مستلزم بهره‌گیری از

و مجموعه‌ای نظام‌مند از روش‌ها را برای خلق یک نظریه استقرایی در خصوص عرصه‌ای ماهوی به کار می‌برد» (Glaser 1992:16). از سوی دیگر اشتراوس معتقد است نظریه زمینه‌ای «یک روش پژوهش کیفی است که مجموعه‌ای نظام‌مند از فرایندها را برای توسعه یک نظریه زمینه‌ای از پدیده به کار می‌برد. نظریه‌ای که به صورت استقرایی به وجود آمده است» (Strauss and Corbin 1990:23). افزون بر این، در پژوهش‌های چندرشته‌ای اصطلاحات گوناگونی از قبیل «پارادایم»، «شیوه تحقیق»، «روش»، «تکنیک»، «راهبرد» و «رویکرد» اغلب بر اساس نگرش فلسفی پژوهشگر به جای یکدیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند (Tan 2010:99). از سوی دیگر در میان پژوهش‌های مورد بررسی، در شش مطالعه (۱۴٪) فقط به ذکر استفاده از نظریه زمینه‌ای برای تحلیل یا بهره‌گیری از نظریه زمینه‌ای اکتفا شده است، چیزی که می‌توان آن را با استدلال شوان هماهنگ دانست مبنی بر این که «اصطلاح نظریه زمینه‌ای اغلب به صورت غیراختصاصی برای ارجاع به هر روشی که به توسعه ایده‌های نظری (مفهوم‌ها، مدل‌ها، نظریه‌های رسمی) که به گونه‌ای با داده‌ها آغاز می‌شوند، به کار می‌رود» (Schwandt 1997:60). استفاده عام و عدم تدقیق نقش نظریه زمینه‌ای به کاهش کیفیت پژوهش‌های انجام شده بر اساس آن می‌انجامد. پیش از به‌کارگیری نظریه زمینه‌ای در هر پژوهش مشخص، لازم است پژوهشگر شناخت دقیقی از این که نظریه زمینه‌ای چه چیزی هست و چه چیزی نیست، داشته باشد و دیدگاه خود را درخصوص روش و روش‌شناسی و اصطلاحات استفاده شده در پژوهش صراحتاً بیان نماید (Tan 2010:100).

نظریه زمینه‌ای برای برخی پرسش‌ها و پژوهش‌ها نسبت به سایر روش‌ها مناسب‌تر است. انتخاب نظریه زمینه‌ای برای هر پژوهش همانند انتخاب هر روش دیگر، باید با تناسب و هماهنگی میان ویژگی‌های آن و جنبه‌های گوناگون پژوهش باشد و به طور خاص باید به اهداف پژوهش و سبک شناختی پژوهشگر توجه شود. از سوی دیگر لازم است استفاده از نظریه زمینه‌ای در تناسب با پیش فرض‌های کلیدی در خصوص واقعیت اجتماعی و چگونگی شناخت آن باشد (Suddaby 2006:634). در اینجا تطابق و تناسب میان باورهای معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی پژوهشگر با نظریه زمینه‌ای نقشی حیاتی در به‌کارگیری این روش دارد (Gurd 2008:132). بدین ترتیب انتخاب نظریه زمینه‌ای برای هر پژوهش نیازمند توجیه است. در میان مطالعه‌های مورد بررسی، در ۱۲ مطالعه (۲۷٪) مطالعات چنین توجیهی ارائه نشده است. می‌توان چنین استنباط کرد که همچون سایر نظام‌های علمی، در مطالعات انجام شده در برنامه‌ریزی و طراحی شهری نیز «پژوهشگران اغلب جذب فرایند روش‌شناسی نسبتاً سراسری می‌شوند که به عنوان ویژگی نظریه زمینه‌ای توصیف شده و به طور کامل سودمندی نظریه زمینه‌ای برای دستیابی به اهداف پژوهش را مورد توجه قرار نمی‌دهند» (Birk and Mills 2015:17).

افزون بر مسئله انتخاب نظریه زمینه‌ای برای یک پژوهش خاص و توجیه این انتخاب، وجود دیدگاه‌ها و خوانش‌های متنوع از نظریه

- 1 Mode of inquiry
- 2 Strategy
- 3 Approach

محصول تجارب بسیار، کار سخت، خلاقیت و تا اندازه‌ای خوش‌شانسی است» (Suddaby 2006:639). افزون بر آن مجموعه‌ای از ویژگی‌های کلیدی به عنوان اصول نظریه زمینه‌ای ارائه شده‌اند که باید در هر پژوهش انجام شده با استفاده از نظریه زمینه‌ای مورد توجه قرار گیرد. در میان مطالعه‌های مورد بررسی، ۲۱ مطالعه (۴۸٪) از مطالعات بررسی شده استفاده از تنها سه اصل یا کمتر را گزارش کرده‌اند. گرچه در عمل ممکن است این مسئله از محدودیت‌های ژورنال‌های علمی (مانند حجم مقالات، الزام به حذف برخی جزئیات روش‌شناختی یا ترتیب و شیوه ارائه مراحل گوناگون) یا فقدان یک روش مورد توافق برای ارائه مقاله‌های انجام شده با استفاده از نظریه زمینه‌ای ناشی شده باشد، اما هر پژوهش انجام شده با این روش باید شواهدی از استفاده از اصول روش نظریه زمینه‌ای به دست دهد و هر گونه فقدان در این خصوص را می‌توان به عنوان نشانه‌ای از کیفیت پایین مطالعه‌ها تفسیر کرد. در میان مطالعات بررسی شده در پژوهش حاضر، در ۱۸ مقاله (۴۱٪) از تمامی مطالعات، گردآوری و تحلیل داده‌ها به صورت همزمان انجام شده و در ۲۶ مطالعه (۶۰٪) شواهدی مبنی بر انجام همزمان گردآوری و تحلیل داده‌ها ارائه نشده است. انجام همزمان گردآوری و تحلیل داده‌ها، اصلی مسلم در روش نظریه زمینه‌ای است، زیرا تنها با انجام همزمان تحلیل و نمونه‌گیری است که مفاهیم و نظریه می‌توانند به شیوه‌ای استقرایی توسعه یابند. در عین حال، تحقق کامل این اصل همیشه عملی نیست، به ویژه هنگامی که مصاحبه تنها ابزار یا مهم‌ترین شیوه گردآوری داده‌هاست و چارچوب زمانی موجود برای انجام پژوهش نیز محدود است. بر این اساس آنچه پژوهشگران به عنوان انجام همزمان مصاحبه و تحلیل داده‌ها توصیف می‌کنند، تا اندازه زیادی به حجم نمونه، اهداف پژوهش و موضوع مورد بررسی وابسته است (Timonen et al. 2018:5). با این حال لازم است پژوهشگر برای غلبه بر این محدودیت‌ها تلاش کند و به گونه‌ای فرایند گردآوری داده‌ها را بر اساس جنبه‌ها و ابعاد نظری و مرتبط با پدیده مورد بررسی هدایت نماید. در اینجا یکی از ابزارهای کلیدی، نمونه‌گیری نظری برای دستیابی به مفاهیم و از سوی دیگر گردآوری داده‌های جدیدتر بر اساس خلأهای نظری و مفهومی در داده‌هاست. بدین ترتیب لازم است پژوهشگر در نخستین زمان ممکن به کدگذاری و نگارش یادداشت تحلیلی اقدام نماید و فرایند گردآوری داده‌ها را بر اساس مفاهیم و مقوله‌های اولیه هدایت نماید (Bryant 2009). در این مورد گرچه ممکن است کدگذاری دقیق، پر جزئیات و کامل و تدوین همزمان کدهای تحلیلی مفصل همیشه امکان‌پذیر نباشد اما هدایت فرایند نظریه‌پردازی بر اساس کدها و یادداشت‌های تحلیلی مقدماتی اقدامی ارزشمند در خلال فرایند نظریه‌پردازی زمینه‌ای خواهد بود. در مطالعات انجام شده تنها در ۱۶ مقاله (۳۶٪) از مطالعات مورد بررسی به نمونه‌گیری نظری اشاره شده، از سوی دیگر فقط هشت مقاله (۱۸٪) از مقاله‌ها به نگارش یادداشت تحلیلی اشاره کرده‌اند. بر این اساس شاید بتوان میزان کم موارد اشاره شده به گردآوری و تحلیل همزمان داده‌ها را به دلایل عملگراییانه توجیه کرد، اما این مسئله در کنار میزان کم بهره‌گیری از نمونه‌گیری نظری و یادداشت تحلیلی می‌تواند به عنوان نشانه‌ای از شناخت نادرست و محدود از روش نظریه زمینه‌ای در طراحی شهری و برنامه‌ریزی شهری تعبیر شود.

نوع خاصی از داده‌ها نیست. در نظریه زمینه‌ای می‌توان به گردآوری و تحلیل تمام گونه‌های داده اقدام کرد. این مسئله به بسط روش مقایسه مداوم منجر می‌شود (Glaser 1998). از سوی دیگر استفاده از طیف وسیعی از روش‌های گردآوری داده‌ها می‌تواند به افزایش کیفیت داده‌ها و بدین ترتیب بر ارزش نظریه زمینه‌ای برآمده از آنها بیفزاید (Birks and Mills 2015). پژوهشگران از راهبردهای گوناگونی شامل مصاحبه‌های فردی و جمعی متمرکز، گردآوری اسناد، مشاهدات، روش‌های ترکیبی و سایر روش‌ها برای گردآوری داده‌ها استفاده می‌کنند (Charmaz and Belgrave 2012). در میان مطالعات بررسی شده در پژوهش حاضر، در ۳۸ مطالعه (۸۶٪) از پژوهش‌های انجام شده از مصاحبه و در ۱۳ مقاله (۲۹٪) از مطالعات بررسی شده از مشاهده برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. ۲۱ مطالعه (۴۸٪) از همه پژوهش‌های مورد بررسی نیز اسناد و متون مختلف را به عنوان داده‌های پژوهش مورد بررسی قرار داده‌اند که با توجه به اهمیت اسناد، طرح‌های گوناگون و نقشه‌ها در طراحی و برنامه‌ریزی شهری قابل توجیه است. اگرچه در تشریح نظریه زمینه‌ای اشاره شده است که داده‌های برگرفته از مدارک دقیقاً مانند داده‌های حاصل از مصاحبه و مشاهده است (Strauss and Corbin 1998)، با این حال تنها چهار مورد از مقالات (۱٪) از تمامی مطالعات مورد بررسی از تحلیل موقعیت کلارک به عنوان خوانشی از نظریه زمینه‌ای که در مقایسه با سایر خوانش‌ها بیشتر بر نقش و اهمیت اسناد و محتوای گفتمانی-روایی تأکید دارد، استفاده کرده‌اند. در ارتباط با نقش پژوهشگر در فرایند تولید نظریه زمینه‌ای ابتدا لازم است پژوهشگر ضمن شناخت نسبت به ماهیت خوانش انتخابی خود، نسبت به پیش‌فرض‌های خود نیز آگاهی داشته باشد. در اینجا تلقی پژوهشگر به عنوان لوحی سپید و نانوشته نگاه خطرناکی است زیرا تحلیل‌گر را در معرض همه گونه پیش‌داوری و تصورات قبلی قرار می‌دهد؛ تصوراتی که حتماً پژوهش را متأثر می‌نماید. «بهتر است ایده‌ها و ارزش‌ها آشکارا بیان شوند نه این که ضمنی باقی بمانند و وانمود شود که وجود ندارند» (Dey 1993:229). از این رو ضرورت دارد پژوهشگران با آگاهی یافتن از موقعیت خود در پژوهش، طی یک فرایند بازاندیشی مداوم، سوگیری‌های شخصی، جهان‌بینی و پیش‌فرض‌های خود را در خلال گردآوری، تفسیر و تحلیل داده‌ها مورد توجه قرار دهند. بدین ترتیب یکی از الزامات افزایش کیفیت پژوهش، بررسی بازاندیشانه نقش پژوهشگر در فرایند پژوهش است. در میان مطالعات بررسی شده در این پژوهش، فقط ۱۲ مطالعه (۲۷٪) از مقالات چنین بررسی‌ای در خصوص جایگاه و نقش پژوهشگر انجام گرفته و ۳۲ مطالعه (۷۳٪) به این موضوع توجه نکرده‌اند.

نظریه زمینه‌ای مجموعه‌ای از اصول صلب و تکنیک‌های مکانیکی نیست. همانند سایر روش‌های کیفی نظریه زمینه‌ای را نمی‌توان همچون یک دستورالعمل یا یک فرمول استفاده کرد. هر گونه اقدام به استفاده از این روش نیازمند انطباق‌سنجی و تناسب‌سنجی آن با پرسش پژوهش، موقعیت و جامعه هدف است. از سوی دیگر نظریه زمینه‌ای لزوماً مجموعه‌ای از راهبردها نیست، بلکه ابتدا یک شیوه فکر کردن در خصوص داده‌هاست. این شیوه فکر کردن درباره داده‌ها را نمی‌توان استاندارد نمود (Morse 2009:14). با این حال نظریه زمینه‌ای آسان نیست، در عمل «یک نظریه زمینه‌ای به خوبی سازمان یافته

برده‌اند و سایر خوانش‌ها که می‌توانند بر اساس ویژگی‌های پژوهش مناسب‌تر باشند، مورد استفاده قرار نگرفته یا کمتر مورد استفاده قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر بسیاری از پژوهشگران به چشم‌اندازهای نظری و روش‌شناختی خود اشاره نکرده‌اند و جایگاه خود را به صورت بازاندیشانه مورد مذاقه قرار نداده‌اند. این مسئله موجب شده با وجود ارائه دلایلی برای توجیه بهره‌گیری از روش نظریه زمینه‌ای، استفاده از این روش برای پرسش خاص پژوهش و به تبع آن نتایج مطالعه، مورد تردید قرار گیرد.

مطالعه‌های بررسی شده به میزان متفاوتی به اصول نظریه زمینه‌ای وفادار بوده‌اند. با این حال در میان مطالعه‌های مرور شده، فقط در یک مورد استفاده از تمام اصول گزارش شده است. از سوی دیگر استفاده از روش نظریه زمینه‌ای گاه به بهره‌گیری صرف از مجموعه‌ای از تکنیک‌های آن مانند کدگذاری و یا نگارش یادداشت‌های تحلیلی محدود شده و فرایندهای مهمی از قبیل تحلیل عمیق مقوله‌ها مغفول واقع شده است. این مسئله موجب شده تا این مطالعه‌ها از عرصه توصیف فراتر نرفته و با اکتفا به ارائه تم‌ها و روایت‌های تشریحی، کمتر به تولید نظریه به عنوان هدف روش نظریه زمینه‌ای دست یافته شود. از سوی دیگر برخی مطالعه‌ها با وجود ادعای بهره‌گیری از روش نظریه زمینه‌ای، از هیچ یک از اصول آن استفاده نکرده‌اند که می‌توان آن را به عنوان نشانه‌ای از درک ناصحیح از این روش، تلقی آن به عنوان روشی ساده و یا بهانه‌ای برای فقدان روش‌شناسی تفسیر کرد. بسیاری از پژوهش‌های بررسی شده فرایند انجام پژوهش و تصمیمات اتخاذ شده در خلال این فرایند را به روشنی مورد اشاره قرار نداده‌اند. این مسئله ممکن است از محدودیت‌های ژورنال‌های علمی در خصوص حجم مقالات قابل انتشار، ضوابط مربوط به انتشار مقالات و یا فقدان شیوه‌هایی مشخص و مورد اجماع برای ارائه و انتشار مطالعه‌های انجام شده با استفاده از این روش ناشی شده باشد.

در پژوهش‌های مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای به منظور رفع ابهام از فرایند پژوهش لازم است شواهدی روشن از برخی اقدامات کلیدی در فرایند گردآوری و تحلیل داده‌ها ارائه شود. فقدان چنین شواهدی می‌تواند به شناخت ناقص این روش تعبیر شود. همچنین تبیین صریح رابطه نمونه‌گیری با مسئله پژوهش و هدف خلق نظریه و متقابلاً توجیه و تشریح چگونگی تأثیر مفاهیم و مقوله‌های ظهور یافته بر فرایند نمونه‌گیری ضرورت دارد. افزون بر این لازم است تکنیک‌های استفاده شده برای بساخت و توسعه کدها و مقوله‌ها در مراحل مختلف پژوهش مورد بحث قرار گیرند و شواهدی مبنی بر خلق آنها از خود داده‌ها و نه فرضیه‌ها یا پیش‌فرض‌های قبلی پژوهشگر، به دست داده شود. تشریح چگونگی استفاده از مقایسه مداوم و تبیین فرایند آن با تأکید بر شواهد موجود در خصوص دستیابی به اشباع نظری و توضیح چگونگی گزینش مقوله هسته و رابطه میان مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها با مقوله هسته از دیگر ملزومات و ملاحظات نیازمند شفاف‌سازی در فرایند پژوهش به روش نظریه زمینه‌ای محسوب می‌شوند.

با وجود تمرکز مقاله حاضر بر مطالعات داخلی، مطالعه مقایسه‌ای مطالعات داخلی و خارجی مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای به عنوان موضوعی برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در میان مطالعات مورد بررسی، تنها در هفت مقاله (۱۶٪) از تمامی مقاله‌های مورد بررسی نویسندگان ادعای ارائه نظریه داشته‌اند. در ۲۹ مقاله (۶۶٪) از تمامی مقاله‌ها نیز دستاورد مطالعه دیاگرام یا مدل بوده و تنها یک مطالعه به ارائه چارچوب مفهومی اقدام کرده‌است. شش مطالعه (۱۴٪) از مطالعات بررسی شده به ارائه تم‌ها یا روایت‌های تشریحی و یا توصیف فشرده اقدام کرده‌اند. این یافته با ادعای تیمومن و همکاران هماهنگ است که «در واقعیت، متداول‌ترین فرایند یک مطالعه انجام شده بر اساس روش نظریه زمینه‌ای درک مفهومی بهتر، یا یک چارچوب مفهومی است که در مرتبه‌ای پایین‌تر از نظریه به مفهوم نظامی جامع از ایده‌ها با هدف تشریح کامل و پیش‌بینی است» (Timomen et al. 2018:4). با این حال یکی از کلیدی‌ترین مؤلفه‌های نظریه زمینه‌ای دستیابی به «یک سطح بالاتر از انتزاع است - بالاتر از خود داده‌ها» (Martin and Turner 1986:147). این حرکت از مشاهدات نسبتاً صوری به مقوله‌های نظری بیشتر انتزاعی به وسیله تعامل دائمی میان گردآوری داده‌ها و تحلیل آنها حاصل می‌گردد که روش مقایسه مداوم نامیده می‌شود (Suddaby 2006:634). تمامی پژوهش‌های مبتنی بر نظریه زمینه‌ای باید با هدف خلق نظریه آغاز شوند اما برخی مسائل در فرایند پژوهش می‌توانند مانعی بر سر راه خلق نظریه و حصول برآیندهای ساده و غیرنظری باشند؛ از جمله محدود بودن نمونه‌گیری نظری و توقف زود هنگام گردآوری داده‌ها. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که در میان مطالعات بررسی شده فقط در ۱۶ مورد (۳۶٪) شواهدی مبنی بر نمونه‌گیری نظری ارائه شده و بقیه اشاره‌ای به این مسئله نداشته‌اند. از سوی دیگر در ۳۸ مطالعه (۸۶٪) از مطالعات بررسی شده دستیابی به اشباع نظری گزارش شده و شش مطالعه (۱۴٪) فاقد چنین شواهدی هستند. در پژوهش‌های مورد بررسی، در ۱۸ مورد (۴۱٪) از مطالعات مورد بررسی به انجام مقایسه مداوم اشاره شده و ۲۶ مطالعه (۵۹٪) از مقایسه مداوم استفاده نکرده‌اند. بدین ترتیب عزیمت زود هنگام از عرصه پژوهش و محدود بودن نمونه‌گیری نظری، عدم استفاده از مقایسه مداوم و فقدان شواهدی از اشباع نظری به ناکامی در دستیابی در سطح بالاتری از انتزاع در مطالعه‌های مرور شده منجر شده است.

۵. نتیجه‌گیری

یافته‌های مقاله حاضر که با هدف ارزیابی روش‌شناختی پژوهش‌های انجام شده با استفاده از روش نظریه زمینه‌ای صورت گرفته نشان می‌دهد با وجود کاربست فزاینده این روش در مطالعات حوزه برنامه‌ریزی و طراحی شهری، بسیاری از این پژوهش‌های بررسی شده در کاربست کامل و دقیق خوانش‌ها و اصول روش نظریه زمینه‌ای ناموفق بوده‌اند و نتیجه آنها به جای نظریه به عنوان دستاورد مورد انتظار از کاربست این روش در حد دیاگرام، مدل و چارچوب مفهومی تنزل پیدا کرده است.

روش نظریه زمینه‌ای از زمان شکل‌گیری، پیوسته در حال تغییر و پیشرفت بوده و خوانش‌های گوناگونی از آن ارائه شده است. مرور حاضر نشان می‌دهد که مطالعات بررسی شده در طراحی شهری و برنامه‌ریزی شهری تنها از برخی خوانش‌های این روش بهره

References:

- Aeeni, M., & Abdolhosseinzadeh, M. (2017). Analyzing the Quality of Representing the concept of Political Legitimacy in the Discourse of Iran's Constitutional Ulama. *The Journal of Political Thought in Islam*, 4(11), 127-165. [in Persian]
- Afsari, A., Seyed Al-Hosseini, s. m., Daneshvar, M., & Seghatoleslami, A. (2019). Designing a Model for Controlling and Handling the Power Exercising Environment for Urban Planning Process Based on Grounded Theory; a Case Study of Mashhad Metropolis. *Geographical-Research*, 34(4), 517-526. <https://doi.org/10.29252/geores.34.4.517> [in Persian]
- Ali, N., May, S., & Grafton, K. (2018). A systematic review of grounded theory studies in physiotherapy. *Physiotherapy theory and practice*, 35(12), 1139-1169. <https://doi.org/10.1080/09593985.2018.1474403>
- Amsteus, M. N. (2014). The validity of divergent grounded theory method. *International Journal of Qualitative Methods*, 13(1), 71-87. <https://doi.org/10.1177/160940691401300133>
- Azadfallah, Z., Karkabadi, Z., & Arghan, A. (2020). The role of the virtual city in good governance and sustainable tourism development (Case study of District 12 of Tehran). *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(33), 247-272. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2020.16921.3110> [in Persian]
- Azizi, M. M., Zebardast, E., & Bornafar, M. (2019). Conceptualizing the process of converting rural settlements into cities in Guilān province (1956-2016). *Urban Planning Knowledge*, 3(1), 1-13. <https://doi.org/10.22124/upk.2019.11905.1151>
- Babaei Salanghooch, E., Masoud, M., & Rabiei, K. (2018). Explaining the Characteristics and Components of Good City in Iran-Shahri Thought. *National Studies Journal*, 19(76), 67-84. <https://doi.org/20.1001.1.1735059.1397.19.76.4.9> [in Persian]
- Babaei Salanghooch, E., Massoud, M., & Rabie, K. (2018). Explaining the Characteristics and Components of Islamic City with Situational Analysis. *JRIA*, 6(2), 1-18. [in Persian]
- Bach, S., & Dorostkar, E. (2017). Making the Soundscape Map of the City Using the Grounded Theory and Nvivo Application (Case Study: the District 12 of Tehran). *Journal of Environmental Studies*, 43(2), 267-284. <https://doi.org/10.22059/jes.2017.63078> [in Persian]
- Bainbridge, R., Whiteside, M., & McCalman, J. (2013). Being, knowing, and doing: A phronetic approach to constructing grounded theory with Aboriginal Australian partners. *Qualitative Health Research*, 23(2), 275-288. <https://doi.org/10.1177/1049732312467853>
- Belfrage, C., & Hauf, F. (2017). The gentle art of retrodution: Critical realism, cultural political economy and critical grounded theory. *Organization Studies*, 38(2), 251-271. <https://doi.org/10.1177/0170840616663239>
- Belfrage, C. A., & Hauf, F. (2015). Operationalizing cultural political economy: towards critical grounded theory. *Journal of Organizational Ethnography*, 4(3), 324-340. <https://doi.org/10.1108/JOE-01-2015-0002>
- Belgrave, L. L., & Seide, K. (2019). Grounded theory methodology: Principles and practices. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5251-4_84
- Birks, M., & Mills, J. (2015). *Grounded theory: A practical guide*. Sage.
- Bryant, A. (2009). Grounded theory and pragmatism: The curious case of Anselm Strauss. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, Vol. 10, No 3. <https://doi.org/10.17169/fqs-10.3.1358>
- Bryant, A. (2017). *Grounded theory and grounded theorizing: Pragmatism in research practice*. Oxford University Press.
- Charmaz, K. (2000). Grounded theory: Objectivist and constructivist methods. In N. Denzin (Ed.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed.) (pp. 509-535). Sage.
- Charmaz, K. (2003). Grounded Theory. In J. Smith (Ed.), *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods* (pp. 81-110). Sage.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage.
- Charmaz, K. (2008). Constructionism and the grounded theory method. In J. Holstein & J. Gubrium (Eds.), *Handbook of constructionist research* (Vol. 1, pp. 397-412).
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory*. sage.

- Charmaz, K. (2017). Special invited paper: Continuities, contradictions, and critical inquiry in grounded theory. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1-8. <https://doi.org/10.1177/1609406917719350>
- Charmaz, K., & Belgrave, L. (2012). Qualitative interviewing and grounded theory analysis. In J. Gubrium, J. Holstein, A. Marvasti, & K. McKinney (Eds.), *The SAGE handbook of interview research: The complexity of the craft* (Vol. 2, pp. 347-365).
- Cheer, K., MacLaren, D., & Tsey, K. (2015). The use of grounded theory in studies of nurses and midwives' coping processes: A systematic literature search. *Contemporary Nurse*, 51(2-3), 200-219. <https://doi.org/10.1080/10376178.2016.1157445>
- Christiansen, O. (2007). A simpler understanding of classic GT: How it is a fundamentally different methodology. *The grounded theory review*, 6(3), 39-61.
- Clarke Adele, E. (2005). *Situational analysis: Grounded theory after the postmodern turn*. Sage Publications.
- Clarke, A. E., Friese, C., & Washburn, R. S. (2018). *Situational analysis: Grounded theory after the interpretive turn*. Sage publications.
- Clarke, A. E., Washburn, R., & Friese, C. (2016). *Situational analysis in practice: Mapping research with grounded theory*. Routledge.
- Coffey, A. (1996). *Making sense of qualitative data: Complementary research strategies*. Sage.
- Corbin, J., & Strauss, A. (1990). *Basics of qualitative research*. Sage.
- Corbin, J., & Strauss, A. (1998). *Basics of qualitative research* (2nd ed.). Sage Publications.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research* (4th ed.). sage.
- Czarniawska-Joerges, B. (2007). *Shadowing: And other techniques for doing fieldwork in modern societies*. Copenhagen Business School Press DK.
- Dadashpoor, H., & Arasteh, M. (2017). *Understanding Spatial Relationships of Iran Southern Region and Hinterlands : A Grounded Theory Strategy* (Case Study: Shiraz, Bushehr and Bandar Abbas Spatial Triangle). *mdrsjms*, 21(3), 145-187. [in Persian]
- Daneshvar, M., Ghaffari, A., & Majedi, H. (2019). A Grounded Theory Approach to the Application of Structural-Strategic Plans in Iran's Urban Planning System. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 12(27), 155-165. <https://doi.org/10.22034/aaud.2019.92458> [in Persian]
- Denzin, N. K. (2007). Grounded theory and the politics of interpretation. In A. Bryant & K. Charmaz (Eds.), *The Sage handbook of grounded theory* (pp. 454-471). Sage.
- Dey, I. (2003). *Qualitative data analysis: A user friendly guide for social scientists*. Routledge.
- Dunne, C. (2011). The place of the literature review in grounded theory research. *International journal of social research methodology*, 14(2), 111-124. <https://doi.org/10.1080/13645579.2010.494930>
- Fallahi, A., & Aslani, F. (2016). Reconstruction of Bazaar District, after the 2003 Bam Earthquake, from the Collective Memory Perspective. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 20(4), 45-58. <https://doi.org/10.22059/jfaup.2016.59672> [in Persian]
- Flick, U. (2018). *Doing Grounded Theory*. Sage.
- Ganjloo, A., & Saeedi Mofrad, S. (2019). Analysis the position of Non-governmental Organizations and Community Based Organization about Informal Settlement empowering through Grounded Theory method. *Geographical-Research*, 34(4), 483-491. <https://doi.org/10.29252/geores.34.4.483> [in Persian]
- Glaser, B. (1978). *Theoretical sensitivity*. Sociology Press.
- Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. Aldine.
- Glaser, B. G. (1992). *Basics of Grounded Theory Analysis: Emergence vs Forcing*. Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1993). *Examples of grounded theory: A reader*. Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1998). *Doing grounded theory: Issues and discussions*. Sociology Press.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1979). *Awareness of*

- dying. Transaction Publishers. [in Persian]
- Glasser, B. (1992). Basics of grounded theory analysis: Emergence vs. forcing.
 - Goharinasab, E., Zabihi, H., & Toghyani, S. (2019). An inquiry on how to apply the approach of of Residents in Codification of conceptual concepts of the Persistent Iranian Neighbourhood updated with uses the Grounded theory method.(Case study: Oudlajan, Fahaadaan, Jolfa, Narmak and Ekbatan Neighborhoods). Applied Researches in Geographical Sciences, 19(54), 103-123. <https://doi.org/10.29252/jgs.19.54.103> [in Persian]
 - Goldkuhl, G., & Cronholm, S. (2010). Adding theoretical grounding to grounded theory: Toward multi-grounded theory. International Journal of Qualitative Methods, 9(2), 187-205. <https://doi.org/10.1177/160940691000900205>
 - Goulding, C. (1998). Grounded theory: the missing methodology on the interpretivist agenda. Qualitative Market Research: an international journal, 1(1), 50-57. <https://doi.org/10.1108/13522759810197587>
 - Gurd, B. (2008). Remaining consistent with method? An analysis of grounded theory research in accounting. Qualitative Research in Accounting & Management, 5(2), 122-138. <https://doi.org/10.1108/11766090810888926>
 - Hesam, M., & Aghaeizadeh, E. (2017). Identifying the Challenges Rasht Citizens Face for Walking Using Grounded Theory. Journal of Geography and Regional Development, 14(2), 201-224. <https://doi.org/10.22067/geography.v14i2.55360> [in Persian]
 - Hesam, M., & Aghaeizadeh, E. (2018). Examination of the Reasons for the Slight Tendency of Tourists to Survive in Rasht. urban tourism, 5(1), 35-51. <https://doi.org/10.22059/jut.2018.232906.313> [in Persian]
 - Hesam, M., Aghaezadeh, E., & Rezaali, M. (2018). The Obstacles to Achieve a Clean City Based on Garbage Collection Using Grounded Theory (Case Study: Rasht). Human Geography Research, 50(3), 773-790. <https://doi.org/10.1001.1.20086296.1397.50.3.15.2> [in Persian]
 - Hosseini Siahgoli, M., & Ghadami, M. (2016). The factors affecting the changes in the urban planning system of using grounded theory. Territory(1), 31-50. [in Persian]
 - Houshmand, M., Saeede Zarabadi, Z. S., Majedi, H., & Nouri, S. A. (2020). Providing a Conceptual Model of the Underground Space as an Urban Development Catalyst Using the Grounded Theory. Geographical-Research, 35(1), 55-62. <https://doi.org/10.29252/geores.35.1.55> [in Persian]
 - Hutchison, A. J., Johnston, L., & Breckon, J. (2011). Grounded theory-based research within exercise psychology: A critical review. Qualitative research in Psychology, 8(3), 247-272. <https://doi.org/10.1080/14780880903304527>
 - Joudi Gollar, p., & Sharifzadegan, M. H. (2020). Manifestation of practical judgements in tidal behaviors of Tehran metropolitan's Urban Planners. Urban Structure and Function Studies, 7(23), 57-83. <https://doi.org/10.22080/usfs.2020.16527.1805> [in Persian]
 - Joudi Gollar, P., & Sharifzadegan, M. H. (2019). The Institutional Behavior of Planners in the Urban Planning Discourse of Tehran Metropolis. Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning, 23(4), 5-14. <https://doi.org/10.22059/jfaup.2019.268934.672154> [in Persian]
 - Karimimoshaver, M., Sajjadzadeh, H., & Troosheh, H. (2020). The relationship between height of tall buildings and mental health of citizens (Case study: Saeediyeh complex of Hamadan). Motaleate Shahri, 9(33), 51-62. <https://doi.org/10.34785/J011.2019.303> [in Persian]
 - Khorshidian, E., Mohammadnia Gharaee, F., & Ostadi, M. (2019). Identifying the Needs of Youth in Establishing Social Interactions in the Context of Temporary Landscape of Mashhad City, Iran, Based on the Grounded Theory. Geographical-Research, 34(2), 165-174. <https://doi.org/10.29252/geores.34.2.165> [in Persian]
 - Lak, A. (2015a). Experience of Re-establishing Place Attachment in Post-Earthquake Reconstructions in Bam's Neighborhoods Using Grounded Theory Method Case Study: Emamzade Zeyd and Ghasre Hamid Neighborhoods. Journal of Architecture and Urban Planning, 8(15), 159-178. <https://doi.org/10.30480/aup.2015.16> [in Persian]
 - lak, A. (2015b). Bam Earthquake and Neighborhoods'

- Residents' Understanding of Meaning of Disruption in Place Attachment. *Journal of Housing and Rural Environment*, 34(152), 17-30. [in Persian]
- lak, A., & Gholampour, A. (2015). Understanding the Meaning of "Sense of Place" in Post-Earthquake Reconstructions in Bam Residential Settlements Case Study: Narges Residential Complex)). *Journal of Housing and Rural Environment*, 34(149), 37-50. [in Persian]
 - Mahmoudi Azar, S., & Davoudpour, Z. (2018). Urban Branding for the Realization of the Creative City; Providing a Fundamental Data Theory (Case Study Urmia City). *Community Development (Rural and Urban)*, 10(1), 115-136. <https://doi.org/10.22059/jrd.2018.68414> [in Persian]
 - Mansoori, K., Masoud, M., & Izadi, M. S. (2019). Recognition of Effective Factors of the Formation of Historical Cemeteries By Focusing on Historical Cemeteries of Tehran. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 16(75), 15-32. <https://doi.org/10.22034/bagh.2019.59571.2708> [in Persian]
 - Martin, P. Y., & Turner, B. A. (1986). Grounded Theory and Organizational Research. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 22(2), 141-157. <https://doi.org/10.1177/002188638602200207>
 - Matavire, R., & Brown, I. (2013). Profiling grounded theory approaches in information systems research. *European Journal of information systems*, 22(1), 119-129. <https://doi.org/10.1057/EJIS.2011.35>
 - Mills, J., Bonner, A., & Francis, K. (2006). The Development of Constructivist Grounded Theory. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 25-35. <https://doi.org/10.1177/160940690600500103>
 - Mohamadnia, M., Daneshpour, S. A., & Seyedalhosseini, S. M. (2019). Determining the Place Dignity Model and Studying Its Various Dimensions. *Geographical-Research*, 34(2), 193-201. <https://doi.org/10.29252/geores.34.2.193> [in Persian]
 - Montgomery, P., & Bailey, P. H. (2007). Field Notes and Theoretical Memos in Grounded Theory. *Western Journal of Nursing Research*, 29(1), 65-79. <https://doi.org/10.1177/0193945906292557>
 - Morse, J. M. (2016). Tussles, tensions, and resolutions. In J. M. Morse, B. Bowers, K. Charmaz, J. Corbin, E. Clarke Adele, & P. N. Stern (Eds.), *Developing grounded theory* (pp. 13-22). Routledge.
 - Mottaqi, T., Rafi'ean, M., & Saremi, H.-r. (2022). Stakeholder Conflict Analysis in Urban Historic Areas: Sangelaj Buffer Zone Plan in Tehran as a Case Study. *Journal of Iranian Architecture Studies*, 9(17), 197-218. <https://doi.org/10.22052/9.17.197> [in Persian]
 - Nouri, M. j., & Etessam, I. (2017). Why Pedestrianization Projects in Iran Fail, Case Study: 17 Shahrivar Street in Tehran. *Soffeh*, 27(1), 89-108. <https://doi.org/20.1001.1.1683870.1396.27.1.6.6> [in Persian]
 - Oliver, C. (2012). Critical realist grounded theory: A new approach for social work research. *British journal of social work*, 42(2), 371-387. <https://doi.org/doi.org/10.1093/bjsw/bcr064>
 - Pourhosein Roshan, H., & Dadashpour, H. (2018). Women Perception Of Urban Spaces After The Development Plan Using The Grounded Theory. *Woman Cultural Psychology*(1), 101-115. [in Persian]
 - Rafipour, S., Dadashpour, H., & Taghvaei, A. A. (2017). A Qualitative Study of effective Agents on the destruction of Gardens in Tehran Metropolis based on Grounded Theory approach. *Motaleate Shahri*, 6(23), 3-16. [in Persian]
 - Rastegar, E., Motiee Langaroudi, S. H., Dadvar Khani, F., Faraji Sabokbar, H. A., & Darabi, H. (2015). Explaining the motivations of international migrants remittances with grounded theory a case study: Lamerd township. *Journal of Rural Research*, 6(3), 613-634. <https://doi.org/10.22059/jrur.2015.56062> [in Persian]
 - Razzaghi Asl, S., Mahdavinia, M., Faizi, M., & Daneshpour, A. (2010). Identification of Vertical Urban Design & its Implementing Requisites in Tehran. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 7(13), 3-16. [in Persian]
 - Redman-MacLaren, M., & Mills, J. (2015). Transformational grounded theory: Theory, voice, and action. *International Journal of Qualitative Methods*, 14(3), 1-12. <https://doi.org/10.1177/160940691501400301>
 - Saadati, S. P., Mozafar, F., & Hojat, I. (2018). Identifying Effective Factors in Creating Home

- Attachment Based Using Grounded Theory (Case Study: Residential Units in Isfahan. *Journal of Housing and Rural Environment*, 37(164), 85-100. <https://doi.org/10.22034/37.164.85> [in Persian]
- Sadeghzadeh, S., Golkar, K., Ghaffari, A., & Lak, A. (2020). The Experience on the Decision-making Process of Urban Design Projects. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 12(25), 63-84. <https://doi.org/10.30480/aup.2020.758> [in Persian]
 - Saremi, H., Khosravi, N., & Safavi, A. (2020). Understanding Tourism Impacts on the Sense of Place in Destinations: A Grounded Theory Strategy (Case Study: Lavasan). *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(32), 39-53. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2020.18515.3260> [in Persian]
 - Schatzman, L. (1991). Dimensional analysis: Notes on an alternative approach to the grounding of theory in qualitative research. In D. Maines (Ed.), *Social organization and social process: Essays in honor of Anselm Strauss*. 303, 314. New York: Aldine de Gruyter.
 - Schwandt, T. A. (1997). *Qualitative inquiry: A dictionary of terms*. Sage Publications, Inc.
 - Sharifzadegan, M. H., & Ghanouni, H. (2017). A Theoretical Analysis & Conceptualization of the Effects of Rentier States on Society's Agency and Structure and Urban Economy of Iran. *Urban Economics*, 2(1), 1-18. <https://doi.org/10.22108/ue.2017.79473.0> [in Persian]
 - Sobhiyah, M. H., & Radaiee, A. (2015). The Realization of Objectives and Plans of "Maskan-e Mehr" program in Mahdasht Project. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 12(33), 91-106. [in Persian]
 - Soleimani, M., & Mandgary, K. (2016). Iranian traditional home aesthetics: Recognition aesthetics elements based on Grounded Theory (Case Study: Yazd). *Hoviatshahr*, 10(4), 67-78. [in Persian]
 - Strauss, A. (1994). Grounded Theory Methodology: An Overview. In N. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research*/Sage (pp. 273-285). Sage Publications, Inc.
 - Tan, J. (2010). Grounded theory in practice: Issues and discussion for new qualitative researchers. *Journal of documentation*, 66(1), 93-112. <https://doi.org/10.1108/00220411011016380>
 - Tayyebi, A., & Zekavat, K. (2017). Exploring Iranian Tourists' Image of Isfahan using Grounded Theory. *Soffeh*, 27(2), 63-78. <https://doi.org/20.1001.1.1683870.1396.27.2.5.7> [in Persian]
 - Thornberg, R. (2012). Informed grounded theory. *Scandinavian journal of educational research*, 56(3), 243-259. <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.581686>
 - Thornberg, R., & Charmaz, K. (2011). Grounded Theory. In S. Lapan, M. Quartaroli, & F. Reimer (Eds.), *Qualitative Research: An Introduction to Methods and Designs* (pp. 41-68). Jossey- Bass.
 - Timonen, V., Foley, G., & Conlon, C. (2018). Challenges when using grounded theory: A pragmatic introduction to doing GT research. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 1609406918758086. <https://doi.org/10.1177/1609406918758086>
 - Tonekaboni, B., & Shahabian, P. (2018). Recognition of Social and Cultural Norms in Urban Public Spaces of Tehran Baharan Tonekanoni[1], Pouyan Shahabiyan[2] Receive: 3/10/2017 Accept: 11/11/2017. *Social Development & Welfare Planning*, 9(35), 229-257. <https://doi.org/10.22054/qjsd.2018.9315> [in Persian]
 - Tonekaboni, B., Shahabian, P., & Modiri, A. (2018). Recognition and Analysis of Essence, Social - Cultural Changes and Evolutions in Contemporary Urban Public Spaces of Tehran. *Sociological Cultural Studies*, 8(4), 1-24. [in Persian]
 - Vahidi Borji, G., Nourian, F., & Azizi, M. (2017). The Obstacles against the Success of Suggested Functions in Urban Development Projects in Iran. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 22(1), 5-14. <https://doi.org/10.22059/jfaup.2017.62261> [in Persian].
 - Wuest, J. (1995). Feminist grounded theory: An exploration of the congruency and tensions between two traditions in knowledge discovery. *Qualitative Health Research*, 5(1), 125-137. <https://doi.org/10.1177/104973239500500109>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نحوه ارجاع به مقاله:

زمانی، بهادر؛ بابائی سالانقوچ، احسان (۱۴۰۳)، ارزیابی کاربست اصول روش نظریه زمینه‌ای در پژوهش‌های فارسی‌زبان برنامه‌ریزی و طراحی شهری، مطالعات شهری، 13 (52)، 19-32. <https://doi.org/10.22034/urbs.2023.62693>

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

